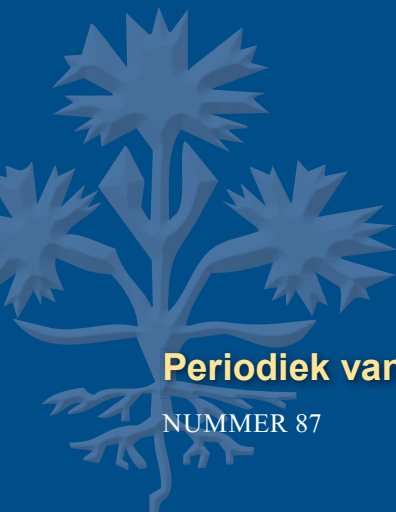


DEELgenoot



Periodiek van de Historische Kring Blaricum

NUMMER 87

ZOMER 2018

Agenda 2018

- **Za 24 mrt t/m 22 sept 2018**
Expositie Klaas Fernhout - tekeningen, aquarellen, schilderijen
- **29 en 30 september 2018**
Blaricumse Ateliërdagen (Marja Ormeling)
- **1 oktober t/m 18 november 2018**
Vervolg expositie Ateliërdagen (Marja Ormeling)
- **Zaterdag 13 oktober 2018**
Dorpswandeling o.l.v. gids
Aanvang 14.30 uur
- **Dinsdag 20 november 2018**
Filmmiddag onderkomen HKB, Brinklaan 4A
Aanvang 14.30 uur
- **25 november t/m 27 maart 2019**
Expositie winkeltjes
- **30 maart t/m 21 september 2019**
Expositie Oversteegen



De tentoonstellingen worden gehouden bij de Historische Kring Blaricum aan de Brinklaan 4A. Ze zijn te bezichtigen donderdags van 20.00 - 22.00 uur en zaterdags van 14.00 - 16.00 uur. De toegang is gratis*.

*Voor alle activiteiten van de Kring geldt dat deze gratis zijn voor leden en dat we aan niet-leden een bijdrage vragen van € 3,- (tentoonstellingen uitgezonderd). Om verzekerd te zijn van een plaats bij een lezing en/of dorpswandeling is het noodzakelijk u van tevoren op te geven, bij voorkeur per e-mail: secretaris@hkbblaricum.nl (of anders telefonisch 06 53 168 006).

VOORPAGINA: Binnenweg 7 Blaricum. Vroeger Binnenweg 5 waar rond 1950 Kunstzaal van Lier was gevestigd



DEELgenoot 87

Zomer 2018

Inhoudsopgave

Van Bestuurszijde.....	2180
Jaarverslag 2017.....	2181
Actie - Reactie - Errata	2184
De neven Gerardus Lanphen.....	2187
In Memoriam Herman Rigter	2188
In Memoriam Piet van den Bergh.....	2188
Van Lier exposeert... ..	2189
De voorjaarswandeling met Frans Ruijter.....	2208
Gerardus/Gradus Lanphen, een kunstenaar uit een erfgooiersfamilie	2210
Nieuwe aanwinsten	2217
Naar school (slot): van Naarderweg naar Kerklaan en weer terug.....	2219

Bestuur

<i>Voorzitter:</i>	J.A.M. Vos, Driftlaan 35
<i>Secretaris:</i>	V.E.H.M. ten Broeke-Abels, Driftlaan 21
<i>Penningmeester:</i>	P.M.A. van den Breemer, Schoolstraat 2
<i>Leden:</i>	R.P. Machielse, G.H. Machielse, W. van 't Hull
<i>Ere-leden:</i>	J. Verwaal, W.J.A. Visser, A.J.G. Lindeman
<i>Leden van verdienste:</i>	A. Boersen-de Jong, J. Goes, G.H. Machielse, R.P. Machielse

Redactieadres: Brinklaan 4A, 1261 ER Blaricum

E-mail: redactie@hkblaricum.nl

Vormgeving: Ton Hartong

IBAN: NL76 RABO 0308 4257 07

ISSN 2213-2309

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

In deze 87e editie van ons periodiek *DEELgenoot*, met weer de gebruikelijke omvang van 48 pagina's, kunt u het ingezonden stuk van Marijke Lamers-van den Berg lezen dat een beschrijving geeft van de dorpswandeling van 7 april jl..

Deze keer was de inschrijving zo groot dat gids Frans Ruijter aanbood die middag 2 wandelingen na elkaar te houden. Om 18.00 uur kwam hij voldaan maar op z'n tandvlees terug bij de Kring. Daarom zal het bij dit ene experiment blijven en houden we het voortaan bij 1 wandeling. De volgende dorpswandeling wordt gehouden op zaterdag 13 oktober om 14.30 uur. Om verzekerd te zijn van een plaats is het noodzakelijk dat u zich opgeeft per e-mail info@hkblaricum.nl of telefonisch 06 53 168 006.

In de rubriek ACTIE REACTIE ERRATA leest u de uitgebreide reactie van de heer Dick Bakker naar aanleiding van het artikel '*Naar school: van Naarderweg naar Kerklaan en weer terug*' van Ron van den Berg.

Tentoonstellingen

Op zaterdag 24 maart jl. werd in aanwezigheid van een aantal genodigden de expositie van tekeningen en aquarellen van de kunstenaar **Klaas Fernhout** geopend. De openingshandeling werd na een korte inleiding van de voorzitter verricht door Ruud Brakel . Door het verwijderen van de Blaricumse gemeentevlag werd een prachtig affiche, gemaakt door Ton Hartong, zichtbaar. De expositie wordt goed bezocht en er zijn al diverse werken verkocht. Tot en met 22 september kunt u op de donderdagavond en zaterdagmiddag bij ons terecht voor bezichtiging.



Opening 'Expositie Klaas Fernhout' door Ruud Brakel 

Op zaterdag 29 en zondag 30 september zijn de jaarlijkse **Blaricumse Atelierdagen**. Bij de Historische Kring is de kunstenares Marja Ormeling te gast. Zij toont zowel schilderijen als objecten. Daarna blijft haar werk geëxposeerd tot en met zondag 18 november. Vanaf 25 november tot medio maart 2019 zal er een tentoonstelling over Blaricumse winkeltjes gehouden worden.

Filmmiddag

Op dinsdag 20 november om 14.30 uur houden we weer onze jaarlijkse filmmiddag. Getoond worden Blaricumse beelden van heden en verleden. In verband met het beperkt aantal plaatsen wordt u geadviseerd te reserveren.

Het bestuur wenst u veel leesplezier.

Jaarverslag 2017

14 mei 2017 bestond de Historische Kring Blaricum 35 jaar. Ter gelegenheid van dit jubileum hadden we een biertje laten brouwen door het Gooisch Biergilde. Op vertoon van de bon die in de DEELgenoot zat, konden de leden twee gratis biertjes afhalen. Hiervan hebben 186 leden gebruik gemaakt. Maar ook niet-leden wisten de Kring te vinden zodat we eind november door de voorraad heen waren.

Het jubileum werd gevierd op 13 mei tegelijk met de Open Dag van de Stichting Tussen Vecht en Eem, de overkoepelende organisatie van de historische kringen. 's Morgens gaf Lien Heyting een lezing over 'Blaricumse kunst en de Stijl' en daarna sprak kunsthistorica Diana Kostman over de periode van de schilders Hynckes tot Ten Hoope. Na pianospel door Jacob Bogaers in het gemeentehuis genoten de deelnemers in het Vitusgebouw van een smakelijke aspergelunch, waarna men een keuze kon maken uit drie verschillende rondleidingen door ons dorp. Zowel voor de Historische Kring als voor TVE was het een zeer geslaagde dag.

De Kring had zo vaak het verzoek gekregen nog een keer de film '200 jaar Blaricum' te vertonen dat we op 18 januari in ons onderkomen de film draaiden en een maand later nogmaals in de Dorpskerk.

Voor een uitverkocht Vitusgebouw hield Diana Kostman 21 februari een lezing over Blaricumse kunstenaars.

De Kring organiseerde in 2017 in totaal vier tentoonstellingen. We begonnen het jaar met een expositie van de Blaricumse tekeningen van Tom Bezemer.

Van eind maart tot eind september was het veelzijdige werk van Eppo Doeve te zien. Zelfs op koningsdag hadden we een enorme aanloop. Tijdens de Blaricumse Ateliërdagen op 30 september en 1 oktober exposeerden Ingrid Wiegiers en Cees Wijsman hun werk in acryl en aquarel. Alleen al tijdens dit ateliëerweekend waren er 330 bezoekers. Hun werk bleef te bezichtigen tot half november.

Vanaf eind november lieten we aanwinsten zien die de Kring geschonken kreeg in de periode 2015-2017.

De 35e jaarvergadering werd gehouden op 20 maart in aanwezigheid van 27 leden. De film na de pauze liet zien hoe het jubileum-bier was gebrouwen. Na afloop kon men het Blaricums Meibock voor het eerst proeven.

Zowel de voorjaars- als de najaars-dorpswandeling was ook nu weer volgeboekt. De deelnemers genoten van de niet alleen leerzame, maar ook amusante verhalen van gids Frans Ruijter.

20 augustus namen we deel aan de verenigingen-presentatie van de Oranje Vereniging op het Oranje Weitje. Ook waren we weer tijdens de kermisweek present met fotoboeken en een PowerPoint-presentatie op de Ontmoetingsmiddag in het Vitusgebouw.

Bijzonder was de Open Monumentendag op 9 september. Voor het eerst hadden we een gezamenlijk project met de Historische Kringen van Laren en Eemnes. Er was een fiets- en wandeltocht samengesteld van ongeveer 27 kilometer lang, die voerde langs buitenplaatsen, bijzondere gebouwen en boerderijen van de drie gemeenten. Ondanks de regen die zaterdagmorgen telde Blaricum 83 deelnemers, Laren en Eemnes ieder over de 100.

Ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de Stichting Stad en Lande hielden we 30 oktober voor 75 toehoorders twee lezingen over de Blaricumse Meent.

Het Huizer Museum had Blaricum als locatie gekozen om op 31 oktober hun vrijwilligersdag te houden. Deze dag bestond uit een dorpswandeling in de ochtend met gids Frans Ruijter, een lunch in restaurant Bellevue en 's middags een lezing door Diana Kostman.

Op 3 november verleenden we met een foto-presentatie onze medewerking aan de In-memoriam-avond op de Algemene Begraafplaats bij de Woensberg. In een verwarmde tent elders op de begraafplaats werden foto's voorzien van een levensbeschrijving van gedenkwaardige Nederlanders en dorpsgenoten vertoond die ter aarde besteld zijn op deze begraafplaats.

Zoals ieder jaar waren we onderdeel van de wijnproefavond op 18 november. Tussen 19.00-22.00 uur bezochten 250 wijnliefhebbers het onderkomen van de Kring.

Het verenigingsjaar werd op 16 december afgesloten met een kerstborrel voor de vrijwilligers.

Ons periodiek de 'DEELgenoot' verscheen drie keer in een oplage van 700 stuks. Elke uitgave telde 48 pagina's (+ omslag) in full color en bevatte artikelen onder andere over Eppo Doeve, Theo Rueter, Pootjes, Wijnstroom, de Singers en de Stijl, die geschreven waren door verschillende gastschrijvers.

De website werd goed bezocht. Vooral de link naar de genealogie wordt vaak aangeklikt. Sinds de start op 14 mei 2016 trok de BeeldbankBlaricum.nl meer dan 15 duizend bezoekers. Stonden er bij aanvang slechts 200 beelden op, nu zijn het er meer dan 5500. Hoewel er hard wordt gewerkt aan de invulling moeten er nog zo'n 12 duizend foto's en 5 duizend dia's worden ingevoerd.

1 januari 2017 had de Historische Kring Blaricum 570 leden en 20 ruilabonnementen met zusterverenigingen. Door opzegging, verhuizing, overlijden en non-betaling van de contributie moesten we 22 leden afvoeren van de ledenlijst. Daar tegenover stond dat we 23 nieuwe leden konden verwelkomen.

De Kring dankt de sponsors Herman van der Heiden Puinrecycling bv, Albert Heijn Blaricum, Café d'Ouwe Tak, Restaurant Rust Wat, Eetcafé Moeke Spijckstra, Restaurant Bellevue en supermarkt COOP Nijenhuis.

Tot slot dankt het bestuur de vrijwilligers voor hun inzet gedurende het afgelopen jaar. We hopen dat we ook dit jaar weer op hun medewerking mogen rekenen.

Actie - Reactie - Errata

In deze rubriek kunt u reageren op onjuistheden of aanvullingen geven op eerder verschenen uitgaven van de 'DEELgenoot'. Wij danken u voor uw reacties.

DEELgenoot 86 - Luchtopname Dorpsstraat 10-12



Bij de luchtopname waarmee het artikel '90 jaar kapsalon Töpfel - Gert Töpfel 80 jaar' opende, ontbrak ten onrechte een bronvermelding. Waarvoor excuses aan Gerard Grootveld en Lia Vos van de prachtige site 'Blaricum Vroeger en Nu' waarvan deze opname was overgenomen. (www.gerardg.nl/blaricum/index.html)

DEELgenoot 86 - Reactie op het artikel "Van huis naar school en terug"

Geachte Redactie,

In "DEELgenoot" 86 van het voorjaar 2018 staat een artikel over zaal Faber in Blaricum door de heer Ron van den Berg. Met verwondering heb ik hiervan kennis genomen vooral de laatste zin van hem. "Het gebouw staat er (maart 2017) nog wel maar de opeenvolgende eigenaren van het pand, BN'ers met veel geld en weinig hart voor het dorp, hebben het helaas zwaar verwaarloosd. Bloody shame". Als geboren en getogen Blaricummer heb ook ik als kleine jongen op koninginnedag in zaal Faber de filmvoorstellingen bijgewoond. Toen was het pand al in dubieuze staat. Begin jaren 60 werd het gebouw gekocht door Dirk Verweij (eigenaar van Veronica) en omgedoopt tot Soundpush studio. Het doel was daar sponsor programma's op te nemen voor Radio Veronica. Bekende DJ's als Willem van Kooten, Jan van Veen en Tineke de Nooij waren daar werkzaam. Het pand verkeerde in zeer slechte staat en er moest op alle fronten verbeteringen aangebracht worden. Vervolgens werd Soundpush overgenomen door Frans Mijts die het plan had de grote zaal uit te breiden tot een muziek studio. Het pand werd verder totaal gerenoveerd, akoestisch geschikt gemaakt en de meest geavanceerde apparatuur werd aangeschaft. In 1965 ben ik als sound engineer en vervolgens als componist, arrangeur, muziekproducer en dirigent daar tot 1972 werkzaam geweest.

Met man en macht hebben we er aan gewerkt de studio tot een succes te maken. En dat werd inderdaad gigantisch! Soundpush groeide uit tot een van de

meest beroemde studios van de wereld. De ene hit na de andere werden er opgenomen zoals alle singles en albums van George Baker Selection met wereld hits als "Little green bag" en "Una paloma Blanca", Alle grote hits van Shocking Blue met o.a. "Venus" die nummer 1 in Amerika werd. Ook in de top 10 van Amerika stond "Ma Belle Amie" van The Teeset. Honderden hits volgden zowel nationaal als internationaal. De enorme successen in de popwereld werden aangevuld door opnames met de grote orkesten van de omroep. Bekende televisie programma's zoals "de Mounties Show", Rudi Carrell show", "Hadimassa" met van Kooten en de Bie, "Johnny & Rijk show" en de Carte Blanche programma's met allerlei beroemde Nederlandse artiesten zoals Wim Sonneveld, Adele Bloemendaal, Leen Jongewaard, Liesbeth List enz. enz. werden daar allemaal opgenomen. Het was een waanzinnig succes!! De oude bakkerij met restanten van verroeste ovens werd omgetoverd in een prachtige nieuwe studio 2. In een latere periode werden de studio's aangekocht door top producer Jaap Eggermont die ze verder vernieuwde met een nieuw design



Vroeger zaal Faber, later muziekstudio Soundpush aan de Huizerweg in Blaricum

interieur. Wederom werden er grote hits opgenomen. In de laatste periode werd de studio overgenomen door de gebroeders Bolland die daar hun hits opnamen. De muziekbusiness veranderde, grote opname studios werden minder belangrijk en uiteindelijk is Soundpush verkocht aan de nieuwe eigenaar. Die heeft de intentie om de Soundpush studio terug te brengen als toneelzaal zoals in de tijd van zaal Faber. Het waren dus niet de rijke BN'ers die zaal Faber verwaarloosd hadden maar een zeer gemotiveerde groep mensen die met hart en ziel het pand hebben gerenoveerd en omgevormd tot een wereldberoemde studio met gigantische successen. Ze hebben daarmee Blaricum op de kaart gezet als internationaal muziekparadijs. Bloody Shame heer van den Berg! U moet uw huiswerk goed doen als u zo'n artikel schrijft en niet zomaar zonder kennis van zaken mensen beledigen!

Dick Bakker componist, arrangeur, dirigent. Blaricum.

Reactie van Ron van den Berg, auteur van het artikel

Geachte heer Bakker,

De Historische Kring Blaricum stuurde mij uw reactie op een passage uit mijn feuilleton 'Naar school' in DEELgenoot 86. Daarin beschrijf ik de jarenlang gelopen route van mijn ouderlijk huis aan de Naarderweg naar mijn school aan de Kerklaan en terug. Zo kwam ik dagelijks vrijwel langs de winkel van meneer Faber waar ik vaak snoep kocht; 'Zaal Faber' zat daar ook. Aan beide heb ik goede herinneringen en uiteraard heb ik daaraan een passage gewijd. Anders dan u stelt was het dus niet 'een artikel over zaal Faber'. Maar dit terzijde.

Hoewel ik niet meer in Blaricum woon, ben ik er met regelmaat blijven komen. Telkens weer, over een periode van vele jaren, maakte het pand een -het spijt me dat ik het zeggen moet- behoorlijk verwaarloosde zo niet haveloze indruk. Dat het, zoals u stelt, al in dubieuze staat was toen Dirk Verwey het kocht, dat geloof ik graag maar lijkt me weinig relevant.

De door u opgesomde successen waren en zijn mij uiteraard bekend (ik hoef daar echt geen huiswerk voor te doen) en ik neem onmiddellijk aan dat het omvormen van een oude bakkerij in een state-of-the-art muziekstudio goudgeld heeft gekost (dat er overigens dubbel en dwars uitgekomen is, lijkt me) maar uw betoog is toch eigenlijk een lange bevestiging van wat ik in mijn stukje schreef: hart, veel hart was er voor de eigen business, daarin werd geïnvesteerd: mooie studio's, designinterieur, dure techniek ongetwijfeld. Met grote successen als resultaat! Maar, en daar ging en gaat het mij om, dat het gebouw er niet uitzag, dat lijkt voor de opeenvolgende eigenaren van ondergeschikt dan wel van geen belang te zijn geweest. Voor het dorp Blaricum hadden ze -van het tegendeel hebt u mij niet kunnen overtuigen- weinig hart. Dat heb ik willen signaleren. Jammer dat u dat niet begrepen hebt en zich daarover in deze mate opwindt.

*Hopend dat u mijn overige artikelen wel met enig plezier leest,
vriendelijke groet, Ron van den Berg*

N.B. In het vervolg van deze correspondentie vraagt dhr. Bakker om excuses van mijn kant en laat hij weten een rechtzetting in de vorm van een positief artikel over de glorie tijd van v/h 'Zaal Faber' op prijs te stellen. Voor excuses zie ik geen reden. Een artikel als door hem bedoeld zou ik met plezier schrijven maar op mijn aanbod daartoe heeft dhr. Bakker niet gereageerd.

De neven Gerardus Lanphen

In de vorige *DEELgenoot* trof u een verhaal aan over een Gerardus Lanphen (1917-1945) en ook in deze *DEELgenoot* treft u op blz. 2210 een verhaal aan over een Gerardus Lanphen (1932-2009).

Twee geheel verschillende verhalen over twee heel verschillende Gerardussen met dezelfde naam. Zou het familie zijn, vroegen wij ons af, en zo ja hoeveel generaties moeten we dan terug? Wij vonden mevrouw Klaver-Jelles wederom bereid een en ander uit te zoeken. Uit haar onderzoek blijkt dat het neven van elkaar zijn.

Uit het gezin van Geurt Lanphen (1856-1915) - Gerritje Vos (1852-1917) werden 9 kinderen geboren t.w.: Jakob (1882), Truitje (1884), Evert (1885), doodgeboren kind (1887), de tweeling Jansje en Marretje (1888), Johannes (1889), Anna (1892) en Geurt (1895).



Familie Lanphen-Calis ca 1954



De Gerardus Lanphen (*chauffeur*, 1917-1945) uit de vorige *DEELgenoot* is een zoon uit het huwelijk van de eerste zoon Jakob (1882) en Lamberta Barbara ter Weijde (1881).



Gerardus Lanphen (*beeldhouwer*, 1932-2009) waarover u in deze *DEELgenoot* kunt lezen is een zoon uit het huwelijk van de laatste zoon Geurt (1895) en Gijsbertha Alida Calis (1901).

In de afgelopen tijd hebben we helaas afscheid moeten nemen van twee bijzondere leden van onze vereniging.

In Memoriam Herman Rigter

Op 1 maart 2018 overleed Hermanus Jozef (Herman) Rigter. Voor onze vereniging verzorgde hij gedurende een groot aantal jaren dorpslezingen. Eerst met Lammert Calis en Henny Vos (koster) en later met Frans Ruijter vermaakte hij volle Vitusgebouwsalen met zijn onvolprezen smeulige verhalen en anekdotes. Hij werd daarvoor door de HKB benoemd tot Lid van Verdienste.



Herman Rigter
03-01-1930 – 01-03-2018

In Memoriam Piet van den Bergh

Op zaterdag 24 maart 2018 overleed Petrus Antonius Henricus (Piet) van den Bergh. Piet was samen met A. van Keulen initiatiefnemer tot het oprichten van een Historische Vereniging. Het verslag van de HKB over de periode 1-3-1982 tot 31-12-1983 zegt daarover het volgende: Op initiatief van de heren A. van Keulen en P. van den Bergh kwam op 1 maart 1982 een aantal personen bijeen in de Blaercom om te spreken over de oprichting van een Historische Kring. Dezelfde personen kwamen als oprichtingscomité weer bijeen op 5 en 7 april 1982. Ze nodigden een 70-tal geïnteresseerden uit voor een vergadering op 14 mei 1982 in café d'Ouwe Tak. Tijdens deze bijeenkomst werd besloten tot oprichting van de His-



Piet van den Bergh
12-06-1931 – 24-03-2018

torische Kring Blaricum. Er gaven zich meteen 42 personen op als lid. Het oprichtingscomité bleef als voorlopig bestuur fungeren, namelijk: voorzitter A. van Keulen, vicevoorzitter W. van Loon, secretaris G. Th Adema, 2e secretaris B. Anink, penningmeester J.L.B. Vos (manufacturen) en de leden: P. van den Bergh, H. Lanphen en J.H. Rigter Lzn. Piet is hiermee als laatste van de oprichters overleden. Dus mede door zijn toedoen kent Blaricum een florierende Historische Kring met 574 leden.

Van Lier exposeert...

‘Gerrit was juist de verf van de ramen der oude boerderij aan het afkrabben’ toen de glimmend zwarte limousine kwam voorrijden. De chauffeur opende de portieren en twee bejaarde dames stapten uit. De Graaf begreep wel dat ze, hoewel hij daar woonde, niet voor hem kwamen. Vriendelijk groetend liepen ze naar binnen. Had hij ze herkend, hij zou, zei hij naderhand, zijn pet wel hebben afgenomen. Maar nee -in dat t.v.-loze tijdperk was dat minder gek dan het nu lijkt- hij had geen idee. Terwijl, van die ene dame had Nederland nog maar een half jaar eerder met maar liefst tien feestdagen afscheid genomen, in een moeite door haar dochter verwelkomend als opvolgster en nieuwe vorstin.

Ja, inderdaad, het was Wilhelmina, sinds kort van koningin prinses geworden, die op die dinsdagmiddag 8 maart 1949 rond kwart voor vier in Blaricum Binnenweg 5 bezocht waar niet alleen Gert de Keu (zoals hij in de wandeling heette) met zijn boerenbedrijf zat maar waarin ook Kunstzaal van Lier-van de Velde gevestigd was. Samen met haar dame du palais Louise Theodora de Beaufort-Hardenbroek had het gepensioneerde staatshoofd in het Larense Hamdorff de expositie van de Vereniging van Beeldende Kunstenaars Laren-Blaricum bezocht en nu lieten ze zich hier door mevrouw Van Lier leiden langs de tekeningen van Fons Montens¹ die in haar Kunstzaal tentoongesteld werden. Evenals de recensent van De Bel (‘men mag de gelegenheid om iets te zien dat geadeld is door het waarachtig schone toch niet voorbij laten gaan’) waren ze er naar verluidt enthousiast over. Na het tekenen van het gastenboek en na zich nog even ‘op zeer gemoedelijke wijze’ te hebben onderhouden met Frans, de 14-jarige zoon des huizes, waren de voor het bezoek kennelijk uitgetrokken twintig minuten voorbij en vertrok het gezelschap weer. Of de prinses alleen voor de tekeningen van Montens



*Frans van Lier in 1950.
Portret door Jan Zondag*

¹ A.J.C. (Fons) Montens (1916-2003), tekenaar (naakten, dieren), kopergraveur en illustrator, woonde en werkte van begin jaren veertig tot 1960 aan de Gooijersgracht in Eemnes. Bekend van vele boekomslagen. Samen met Piet Wetselaar ontwerper van een serie Rode Kruis postzegels t.b.v. de slachtoffers van de Watersnoodramp (1953). Maakte ook het affiche voor de Boekenweek 1960.

kwam of dat ze ook, zoals een krant suggereerde, op zoek was naar een geschikte expositieruimte voor haar eigen artistieke productie waaraan ze na haar abdicatie natuurlijk veel meer tijd kon besteden, we zullen het nooit weten.

We hadden dus in Blaricum, op Binnenweg 5 (nu nr. 7) een tot in de hoogste kringen bekende kunstzaal. Een wat verborgen straatje buiten de dorpskern, een halve boerderij waarin aan de andere kant het boerenbedrijf wordt uitgeoefend met alle stank en overlast van dien, het lijkt niet de aangewezen plek voor een kunstzaal. Hoe die daar dan toch terecht kwam? In *'Carel van Lier Kunsthandelaar, wegbereider 1897-1945'* vertelt journalist Bas van Lier het verhaal van zijn grootouders en van hun Kunstzaal terwijl Frans Van Lier (Bas' vader) aan zijn (groot-)ouders ook een boek heeft gewijd; van deze twee welingelichte, zeer lezenswaardige bronnen heb ik dankbaar gebruik mogen maken.

Charles van Lier

Charles (Carel) van Lier wordt op 5 september 1897 in Den Haag geboren als jongste van de vier kinderen van Samuel van Lier en Franciska Adelaar. Carel is de enige jongen. Het gezin verhuist aan het begin van de 20ste eeuw naar Bussum waar Samuel aan Heerenstraat 1 het 'Bussum's Venduhuis' begint. Hij maakt lange dagen want de zaak, een soort winkel van Sinkel waarin behalve de gebruikelijke meubels ook Perzische tapijten, haarden, vazen, pendules, naaimachines en schilderijen (twee voor f 2,50) worden verkocht, is van 's morgens 8 tot 's avonds 10 open. Maandelijks organiseert het venduhuis een veiling. Daarnaast biedt Samuel zich aan als rechtskundig adviseur.

Al enkele jaren na de start van de onderneming, in 1908, overlijdt hij plotseling. Franciska zet de zaak voort waarbij de kinderen, zo klein als ze zijn, naar vermogen hun bijdrage moeten leveren. Meer dan lagere onderwijs zit er voor Carel daarom niet in. Meewerkend in de winkels (er is inmiddels een filiaal) leert hij al jong het spel van loven en bieden; hij moet zo al vroeg zijn gevoel hebben ontwikkeld voor wat mooi en lelijk, waardevol en waardeloos, kunst en kitsch is. In 1919 trouwt hij, 21 jaar oud, met de tien jaar oudere Kathinka van der Veen en neemt hij de zaak van zijn moeder over. Als die zich in januari 1920 in de Bussumse Kom van Biegel verdrinkt -ze zou zo veel moeite met Carels huwelijk hebben gehad dat ze het na



Bussumsche Courant 6-10-1906

een klein jaar niet langer kon aanzien; voelde ze zich emotioneel en zakelijk door Carel aan de kant gezet?- verkoopt hij de zaak en verhuist met Kathinka naar Amsterdam. Hij gaat bij het deftige Metz & Co werken waar hij onder meer de inkoop van kunstnijverheid en etnografica doet. Na een half jaartje houdt hij het voor gezien en begin 1921 opent hij -het ondernemersbloed kruipt waar het niet gaan kan- op een etage aan het Damrak zijn eigen kunsthandel, gespecialiseerd in 'negerplastiek', primitieve kunst uit Afrika maar ook uit Azië. Ondanks positieve artikelen in De Telegraaf en in Het Volk (van A.M. de Jong, die later o.a. Bulletin en Bonestaak schreef; in 1943 in zijn Blaricumse woning door Nederlandse SS'ers vermoord) wordt het geen succes. Binnen een jaar is het over en vertrekken Carel en zijn Kathinka naar Laren; ze gaan in villa 'Het Anker' wonen, op Tafelbergweg 12. In een hoekje van het befaamde 'Hamdorff' organiseert Carel dan exposities. Ongetwijfeld maakt hij daar kennis met de coterie van kunstschilders en -liefhebbers die het hotel frequenteert onder wie Henri van de Velde en Epi van Brussel. Dat Van Lier een kleine 20 jaar later datzelfde Hamdorff zal worden uitgezet ('Voor Joden verboden') kan hij dan nog niet bevroeden.

Pas getrouwd, een mooi huis in een niet onaardig schildersdorp, bezig met de opbouw van een eigen zaak, wellicht overwegend een gezin te stichten: de toekomst lacht de jonge Van Lier toe.

Elisabeth van de Velde

In hetzelfde jaar dat Charles en Kathinka van Lier zich er vestigen, 1921, komen vanuit de Amsterdamse Cornelis Schuytstraat Abraham van de Velde, huisarts, en zijn tweede vrouw², de uit een welgestelde bankiersfamilie afkomstige Cornelia Maria Elisabeth van Aalst, naar Laren. Ze betrekken Huize Sparrenhof, een kapitale villa aan Naarderstraat 54. Omdat zoon Herbert (uit Abrahams eerste huwelijk), dochter Dorothea en zoon Hendrik (Hein, Henri) al uit huis zijn, verhuist alleen hun jongste dochter mee: Elisabeth Magdalena Maria. Ze is een nakomertje dat haar ouders troost moet brengen bij het verdriet om een in 1901 op 13 jarige leeftijd overleden dochter van wie ze haar eerste twee voornamen heeft. Broertje Henri, in leeftijd het dichtst bij, is al 7 als ze in 1903 ter wereld komt in het doktershuis Keizersgracht 608 waar de Van de Veldes dan nog wonen. Vanuit haar wiegje kan ze hem, de latere kunstschilder Henri van de Velde, zien als cherubijntje op de plafondschildering die haar vader in 1899 heeft laten aanbrengen

2 Abrahams eerste vrouw, Sophia Clara Rahder overleed kort na de geboorte van hun zoon Herbertus François.

door een jonge academiestudent: Piet Mondriaan. De schildering is er nog altijd.

Opgegroeid in dat vermogende artsengezin in de nieuwe, chique Concertgebouwbuurt waarvoor de Keizersgracht is verruild, is Elisabeth niet van de straat, om het zo maar uit te drukken. Grote broer Henri heeft min of meer haar culturele opvoeding voor zijn rekening genomen en als ze in muziek geïnteresseerd blijkt, krijgt ze van haar ouders voor haar dertiende verjaardag een eigen vleugel. Twee jaar later gaat ze van school



Elisabeth en Herbert bij De Sparrenhof

om te werken aan de muziekcarrière waarvan ze droomt. Ze krijgt piano- en vioollessen (op de vioolleraar wordt ze, story-of-her-young-life, verliefd) en trekt de aandacht van Cornelis Dopper, componist en tweede dirigent van Het Concertgebouworkest. Hij is, niet alleen muzikaal, in haar geïnteresseerd en is bereid haar verder les te geven, onder meer in compositie. Een in die tijd door Elisabeth bedacht thema zou door Dopper zijn overgenomen en bewerkt; hij had er succes mee maar gaf hij haar niet de credits waar ze recht op had. De naam van de 17-jarige componiste wordt wél vermeld als in 1920 enkele van haar liederen, tussen die van Dopper zelf, op het podium worden gebracht. Onder meer in het Concertgebouw. Een jaar later wordt daar ook, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is tussen Mozart en Tsjaikowsky in, E. van de Velde's 'Symphonische Suite' uitgevoerd. Onder een dolverliefde, 50-jarige dirigent met wie de componiste een verhouding is begonnen: Dopper. Twee jaar later staat hij opnieuw op de bok als hij -in een poging haar terug te winnen? Want ze heeft inmiddels haar licht ontvlambare zinnen op een andere muzikaal idool gezet- het tot 'Symphonische Fantasie' omgewerkte stuk opnieuw brengt. 'Het werk had' schrijft het zelf alles-behalve enthousiaste Algemeen Handelsblad 'een vriendelijk succes, waarvoor de componiste, die ook een bloemstuk ontving, persoonlijk kwam bedanken'. Elisabeth is dan nog maar 20.

Broer Henri, die al eerder dan Elisabeth en zijn ouders in Laren woonde, op Noolseweg 9, probeert zich in die tijd een plaats te veroveren in het artistieke milieu waarin tezelfdertijd de beginnende galeriehouder/kunsthandelaar Carel van Lier zich beweegt. Er moet al gauw een hechte vriendschap zijn ontstaan want als Henri in april 1923 met de 5 jaar oudere kunstschilderes Eremina (Epi) van

Brussel trouwt, is Carel getuige. Veel geluk brengt hij het echtpaar niet: in 1935 wordt het huwelijk van Epi en Henri ontbonden.

Het zal via Henri van de Velde zijn geweest, dat Carel en Kathinka van Lier diens zusje Elisabeth leren kennen. Het klikt tussen haar en het ook nog niet zo lang in Laren wonende stel en ze raken goed bevriend. In de moeilijke periode die Elisabeth doormaakt als in korte tijd haar vader (oktober 1922) en haar moeder (juni 1923) overlijden, dringt Kathinka er daarom bij haar man op aan om hun goede vriendin wat op te vrolijken: hij moet haar maar meevragen op een van zijn zakenreizen naar Parijs. Zelden was de uitdrukking ‘de kat op het spek binden’ zó toepasselijk. Inderdaad opgevrolijkt komt Elisabeth terug, gevallen voor Carels charmes. En hij voor de hare. Een jaar later is het huwelijk tussen Carel en de al te goedhartige Kathinka in een (v)echtscheiding geëindigd.

‘Kunstzaal Carel van Lier Antiquiteiten, Oude Oostersche Kunst, Schilderijen, Kunstnijverheid’

In december 1923 verruilt Van Lier zijn hoekje in Hamdorff voor een pandje op Stationsweg 10, naast het postkantoor, ongeveer waar nu de Rabobank zit. Vriend Henri van de Velde wordt ingeschakeld om de nieuwe ‘Kunstzaal Carel van Lier’ een moderne uitstraling te geven. De eerste expositie opent op 3 december 1923. Behalve een fraaie collectie Perzische tapijten, bijzondere Boeddhabeelden, Japanse sluitknopen met fijn snijwerk en -Van Liers specialisme- een zeldzame verzameling ‘negerplastiek’, zijn er ook ‘fraaie oude borduursels en weefsels’ te zien en ‘eenige artistiek zeer geslaagde’ moderne weefsels van Carel van Lier zelf.

Schilderijen zijn er van onder anderen Epi van de Velde-van Brussel, Herman Gouwe en Willem Arondeus. De oude Zeeuwse kast en de Hollandsche tuinpots uit het aanbod maken het geheel tot een verre echo van het vroegere Bussumse venduhuis en een voorafspiegeling van de latere kunstzaal in Amsterdam.

De recensie in ‘De Bel’ is enthousiast; wel wordt de ruimte als ‘voor dit doeleinde totaal ongeschikt’ beoordeeld. Toch volgt in de jaren erna de ene succesvolle expositie na de andere met werk van kun-



De Bel 7-12-1923

stenaars als Ernst Leijden, Wim Schuhmacher en Jan Sluijters (kinderportretten; hij dankt er nog altijd een deel van zijn faam aan.)³. Henri van de Velde krijgt er eind 1926 zijn eerste solotentoonstelling; Epi in april 1927.

Carel van Lier intussen, bouwt verder aan zijn collectie Afrikaanse etnografica die van een dusdanig hoge kwaliteit is dat het Amsterdamse Stedelijk Museum er een tentoonstelling aan wijdt. Het is het begin van het einde van 'Laren'. Met deze topcollectie, zijn nu gevestigde naam, zijn in enkele jaren opgebouwde klantenkring en zijn solide netwerk in de kunstwereld durft Van Lier de stap naar Amsterdam wel aan. Vol vertrouwen opent hij in september 1927 aan Rokin 126 zijn nieuwe zaak terwijl in Laren Kunstzaal Carel van Lier mét de tentoonstelling van Epi van de Velde-van Brussel de deuren sluit; drie weken later al trekt 'Sigaren- en Toebackslijterij 'De Rooker'' in het pand.

Elisabeth en de muzen

Rond de jaarwisseling 1923/24, enkele maanden na hun tripje naar Parijs dat leidt tot zijn breuk met Kathinka (ze zou het hem nooit vergeven), gaan Carel en zijn nieuwe liefde in Villa Veldhof wonen, Stationsweg 12, naast de net geopende Kunstzaal. En vijf weken nadat zijn huwelijk ook officieel is beëindigd trouwt hij, op 5 september 1924, zijn verjaardag, met de zwangere Elisabeth. Haar broer, zijn goede vriend Henri treedt niet als getuige op. Opvallend.

In mei 1925 bevalt Elisabeth van een dochter, Elisabeth Francisca (Els), vernoemd naar haar moeder en denkkelijk naar grootmoeder Franciska van Lier. Vele jaren later zal Els de Amsterdamse arts/kunstenaar Willem Brunet de Rochebrune trouwen en -had ze



Verlofingsfoto Carel en Elisabeth

dat van haar vader geleerd?- kleurrijke weefsels maken die ze ook een enkele keer exposeert. Els (of Franca zoals ze zich is gaan noemen) overlijdt in 2016 in Zutphen, de geboorteplaats van haar grootmoeder.

Als Elisabeth in 1921 met haar ouders in Laren komt wonen, lijkt voor haar een glanzende carrière als pianiste/componiste weggelegd. Vier jaar later is haar situatie totaal anders: haar ouders zijn overleden, ze is mevrouw Van Lier geworden,

3 Ook Van Liers dochter Elsje is als 9-jarige prachtig door Sluijters geportretteerd (zie de site van Frans Hals Museum in Haarlem). Zelf vond ze het portret overigens afschuwelijk evenals het als het poseren.

woont met Carel naast hun eigen zaak en heeft een dochtertje. Misschien verklaart dit waarom de twee uitvoeringen van haar symfonische werk in het Concertgebouw nauwelijks een vervolg krijgen. Mogelijk ook is de verbroken relatie met Dopfer er debet aan of is ze aangeslagen, ontmoedigd, door de forse kritiek. ‘Ik ween om bloemen in den knop gebroken. En vóór den uchtend van haar bloei vergaan’, zou ik Willem Kloos’ bekende dichtregels willen citeren. Hoe dan ook, nog maar zelden wordt in de jaren daarna gewag gemaakt van een optreden of uitvoering op zó’n groot podium. Wel wordt in 1929



Henri van de Velde: Elisabeth en de muzen; olieverf op doek, 1930. Collectie Museum Arnhem. Foto: Peter Cox

‘Lente’, haar rapsodie voor viool en piano, voor De Gooische Kunstkring uitgevoerd in het dan recentelijk door Wouter Hamdorff gerestaureerde ‘de Zeven Linden’ in Blaricum, via Sal Slijper aangekocht door gastheer en voorzitter van die Kring, Elisabeths broer Henri. Uit die tijd dateert bijgaand portret.

In de jaren dertig vindt Elisabeth nog een keer inspiratie in gedichten van de Zwitserse verzamelaar van Afrikaanse kunst Han Coray, goede klant van Van Lier, vriend en dichter; ze schrijft er muziek bij. Het is 1984 als de bariton Joe Raphael, op piano begeleid door Mascha van Peijpe, vier van deze liederen in de serie ‘Haagse (? rvdB) componisten’ uitvoert in de Haagse Kunstkring. Vijf jaar later, op 25 november 1989, bij de opening van de expositie ‘zij waren in Laren’ in het Singer brengt hij deze liederen ‘van de Larense componiste’ opnieuw, dit keer met Henk van Dijk aan de piano. Elisabeth, 81, kwetsbaar, zit in de zaal. Aangedaan, vooral door het pianospel. Even, voor het laatst, wordt ze in de spotlights gezet en mag ze het applaus in ontvangst nemen. Even misschien is ze terug in het Concertgebouw, als het 20 jarige meisje dat de bloemen krijgt. Buiten de familiekring wordt daarna van Elisabeth van Lier in muzikaal opzicht weinig meer gehoord.

Kunstzaal Van Lier, Amsterdam

Het pand dat Van Lier aan het Rokin huurt is behoorlijk verwaarloosd. Om het geschikt te maken als kunstzaal en naar zijn goede maar dure smaak in te richten is veel geld nodig. Liefst NLG 70.000,- leent Carel van Elisabeth, uit de niet onaanzienlijke erfenis van haar ouders. Als in september 1927 Kunstzaal van Lier opent met een expositie van Jan Sluijters, rept een krantenkop al meteen van 'den nieuwen Kunsttempel aan 't Rokin'. In no time verovert Van Lier zich een prominente plaats tussen befaamde Amsterdamse kunsthandels als Buffa, Van Wisselingh & Co en Goudstikker. De snel verworven status en het publicitaire succes betekenen niet als vanzelf ook commercieel succes. De verkoopprovisie van 20-25% die hij expo-



Rokin 126 eind jaren twintig met werk van Ernst Leyden

serende kunstenaars berekent is niet steeds voldoende voor de huur van het pand, het personeel, het op peil houden van de collectie etnografica en de tentoonstellingskosten. Weliswaar worden die aan de exposerende kunstenaar doorberekend maar Van Lier laat zich liever betalen met een zelfportret. Zo bouwt hij een schitterende collectie zelfportretten op maar nemen zijn tekorten eerder toe dan af. Om het te redden moet hij begin jaren dertig bijlenen, dit keer bij zwager Henri. Bij elkaar gaat het om NLG 25.000,-.

Van Liers grote passie, de collectie etnografica, is belangrijk voor zijn nieuwe Kunstzaal; de ervoor benodigde investeringen zijn weliswaar niet gemakkelijk op te brengen maar hij heeft er enkele grote, vermogende klanten voor en dankt er een flink deel van zijn inkomsten aan.

Op schilderkunstig gebied hangt bij Van Lier vooral werk van de 'modernen': magisch realisten als Carel Willink, Raoul Hynckes (welke oudere Blaricummer heeft hem nooit, in plusfour, op zijn racefiets langs zien komen?) en Dick Ket, expressionisten als Jan Sluijters, Charley Toorop en Hendrik Chabot. Ook werk van (latere) buitenlandse grootheden als Max Beckmann en George Grosz -en van heel veel anderen die hier ongenoemd moeten blijven- is aan het Rokin te zien.

Op het gebied van de fotografie toont Van Lier zich een voorloper door als een van de eersten foto's te presenteren als méér dan alleen aardige plaatjes; fotografie

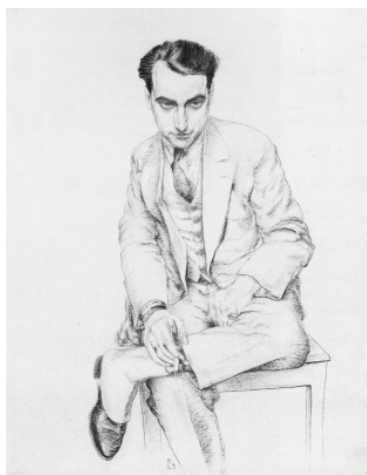
moet, vindt hij, worden gezien als een zelfstandige kunstvorm. De eerste fototentoonstelling die hij organiseert -van de in Duitsland geboren fotograaf Erwin Blumenfeld- levert weinig positieve reacties op maar Van Lier laat zich niet ontmoedigen; Blumenfelds tweede expositie wordt al veel beter ontvangen. Ook de Hongaars-Nederlandse Eva Besnyö, bij hem geïntroduceerd door Charley Toorop, debuteert bij Van Lier. Ze wordt een van Nederlands toonaangevende fotografen terwijl Blumenfeld naam maakt met (mode-) foto's in bladen als Vogue en Harper's Bazar. Zijn mooie portretten van zowel Carel als Elisabeth van Lier kan ik om auteursrechtelijke redenen helaas niet laten zien. Maar Carel is ook door anderen prachtig geportretteerd, bijvoorbeeld door Jan Sluitters, Wim Schuhmacher, Harmen Meurs en, in houtskool, door Valentijn van Uytvanck, Belgisch vluchteling, betrokken bij kunstenaarscollectief 'De Smeden' waaraan de Smedenweg hier haar naam dankt. En zo komt alles bij elkaar want op diezelfde Smedenweg zou vanaf midden jaren zestig Elisabeth van Lier zo'n tien jaar wonen in een huis, voor haar gekocht door jeugdvriendin Alice Minkenhof-Binger.

De Nieuwe Mensch

In Amsterdam blijft het werk van de Gooise kunstenaarsvrienden welkom; ook daar exposeert zwager Henri met ijzeren regelmaat. In 1937 aanvaardt hij van NSB-er mr. Louis van Leeuwen Boomkamp een opdracht voor 'een schilderij van monumentale afmetingen (...) met een verbeelding van De Nieuwe Mensch' of, zoals Henri het in 1946 zelf formuleert: 'een schilderstuk welke uitdrukking gaf van het Nationaal-Socialisme.'⁴ Van de Velde is dan al jaren



*Harmen Meurs.
Portret van Carel van Lier (1928)*



*Valentijn van Uytvanck.
Portret van Carel van Lier (1929)*

4 De Nieuwe Mensch. Kees Zandvliet in het Historisch Nieuwsblad 2007, nr. 5

lid van de NSB. Van Leeuwen Boomkamp schenkt 'De Nieuwe Mensch' aan Mussert die het in zijn werkkamer hangt. Rond 1942 worden affiches ervan voor nazipropaganda gebruikt. Toegegeven, in 1939 is dat allemaal nog niet bekend maar toch, het wekt verbazing dat de joodse Van Lier een dergelijk politiek beladen schilderij dan -de bedoelingen van Hitler zijn al wel duidelijk, evenals het antisemitische karakter van de NSB- nog in zijn kunstzaal toelaat. Is het vanwege de familiebetrekkingen? Is Van Lier gewoon naïef? Sluit hij zijn ogen, gelijk Van de Veldes zoon die het Nationaal Socialistische karakter van het doek altijd



Henri van de Velde in 1928

heeft ontkend? Gesuggereerd is ook dat hij wel moet vanwege de schuld die hij nog bij Van de Velde heeft. Kleinzoon Bas oppert dat Henri door de Van Liers in politiek opzicht eenvoudig niet serieus wordt genomen, dat Carel het niet zo zwaar neemt zoals hij aan het lidmaatschap van de Nederlandsche Kultuurkamer van een oude vriend als Raoul Hynckes ook niet zo zwaar tilt. Pas tegen het eind van de oorlog leidt Henri's gedrag er toe dat Elisabeth en hij gebrouilleerd raken. Vanwege

zijn opstelling tijdens de bezetting wordt hij na de bevrijding een jaar in Kamp Amersfoort geïnterneerd. In 1946 komt hij voorwaardelijk vrij. Na jaren zoekt hij Elisabeth op en wordt het contact tussen broer en zus hersteld. Maar zoals het ooit was, zo zal het nooit meer worden.

'De Nieuwe Mens' is na de bevrijding spoorloos. In 2003 duikt het in België op. Het Rijksmuseum koopt het aan. Het is dan, onderwerp van felle discussies, een tijdje te zien. Sindsdien is het alleen op aanvraag te bekijken in het depot in Lelystad.

Van Laren naar Blaricum: het gezin Van Lier verhuist

Mét dat de Kunstzaal uit Laren vertrekt, verlaat ook het gezin Van Lier de Stationsweg en betreft Hein Keverweg 3, naast villa 'De Wilde Zwanen' van de Singers. Gezien Van Liers weinig riante financiële positie waarover hij zich flink zorgen maakt, is het voor drie jaar gehuurde pand eigenlijk te duur. Een lening van Henri van de Velde helpt hem voor enige tijd uit de brand. Als het huurcontract afloopt wordt de Hein Keverweg verruild voor de Herdersweg waarna in 1934 de door Wouter Hamdorff ontworpen villa Werkdroger 6 -jaren geleden gesloopt en herbouwd- wordt gehuurd. Achteraf gelegen maar beslist niet in een goedkoop achterafbuurtje. De eigenaresse, goede vriendin van Elisabeth, bere-

kent gelukkig een allesbehalve marktconforme huur. Aan de Werkdroger krijgt Elsje, intussen bijna 10, in februari 1935 eindelijk gezelschap als Frans Carel geboren wordt. Frans van Lier zal heel veel later als een van de eersten t.v.-recensies schrijven (voor het Algemeen Handelsblad), bij Televisier werken vóórdát de AVRO het overneemt en een eigen redactie bureau opzetten. Het is maar een greep. Tegenwoordig houdt hij zich als beeldend kunstenaar bezig met het maken en fotograferen van collages. Maar in 1935 is hij nog alleen het ongetwijfeld vurig gewenste tweede kind en broertje.

Lang blijft het gezin niet aan de Werkdroger wonen. Voor dochter Els is gekozen voor een middelbare school in Bussum. Vlakbij, in Naarden, huren ze daarom Juliana van Stolberglaan 116. We spreken



Elisabeth, Els, Carel en Frans van Lier met Wilma Willink voor Binnenweg 5



Binnenweg 7, vroeger nummer 5, anno 2018.

tweede helft 1938. Onduidelijk is waarom, maar Van Lier voelt zich er niet veilig, zo wil het familieverhaal. Opnieuw worden de spullen gepakt en op 27 mei 1940 schrijft het gezin zich in Blaricum in, op Kerklaan 9 (eind jaren 50 gesierd met het bordje ‘onverklaarbaar bewoonde, onbewoonbaar verklaarde woning’; Kerklaan 9 bestaat dan ook niet meer). In dat huisje naast ‘tante Eep’ op nr. 7, zitten ze vermoedelijk tot ze een maand later Binnenweg 5 kunnen huren, de helft van de grote boerderij van Gert de Keu die zelf boert in de andere helft. En dat zal de familie Van Lier weten ook...

In Naarden wijst de bezetter Van Liers oude huis aan om, als represaille voor een sabotageactie, in brand te worden gestoken. Als blijkt dat er inmiddels Duitsers wonen, gaat het naastgelegen huis er aan. Carels voorgevoel heeft hem niet bedrogen.

De oorlog

De eerste oorlogsjaren gaat het leven in het gezin Van Lier min of meer gewoon door. Carel is weliswaar joods maar omdat hij gemengd gehuwd is heeft hij zeker in die periode weinig te vrezen. Aan de Binnenweg wordt begin 1942 nog gewoon een derde kind geboren: Jacomina Magdalena (Joke of Joka). Ze zal, getrouwd met een psychiater, op de Noolseweg onder Laren gaan wonen. Tegenwoordig woont ze in Hilversum.

Aan het Rokin blijven de tentoonstellingen elkaar in '40 en '41 in vooroorlogs tempo opvolgen (opvallend afwezig: Van de Velde) en qua omzet is 1941 zelfs een topjaar. Niettemin dreigt opnieuw een faillissement en om dat te voorkomen moet weer eens een beroep op familie worden gedaan. Dit keer weet de charmante, geestige idealist die Carel volgens de beschrijvingen is, Jacob van Faassen, de man van zijn zus Mien, te bewegen hem te helpen. Maar ach, dat is toch eigenlijk business as usual,



Carel met dochter Els in gelukkiger tijden (ong. 1932)

met de bezetting heeft dat weinig van doen. Ingrijpend verandert het leven als medio 1942 joden een reisverbod opgelegd krijgen. Na overleg tussen de bij

dergelijke beslissingen betrokken NSB-afdeling en Ed Gerdes⁵, de zwaar ‘foute’, dan nog in Laren wonende kunstschilder die in Den Haag over kunstzaken gaat, wordt in datzelfde jaar bij Van Lier een ‘Verwalter’ aangesteld. Dochter Els, die wel mag reizen, probeert in Amsterdam haar vaders belangen zo goed mogelijk te behartigen. Dagelijks brengt ze hem verslag uit.

Uit een brief van 18 oktober 1942 van Carel van Lier aan Wim Schuhmacher: ‘Bep, Els, Frans en Joke maken het goed en houden zich, ieder op zijn manier, uitstekend! Els schiet werkelijk een beetje aardig op met haar ‘werk’. Ik ben, behalve aan het schrijven, lezen, houthakken en zagen, o.a. ook aan het restaureren.’ Hij verveelt zich beslist niet, verzekert hij Schumacher.

Opgepakt

Bij de opening van Kunstzaal Carel van Lier in Laren was Willem Arondeus een van de kunstenaars van wie werk te zien was. Maar tussen de vele exposanten bij Van Lier Amsterdam ontbreekt zijn naam. Leende zijn werk zich niet voor een kunstzaal? Toch moeten de twee mannen wel contact hebben onderhouden. Arondeus, beeldend kunstenaar, auteur en een moedig man die openlijk voor zijn homoseksualiteit uitkomt, beweegt zich in kringen rond Gerrit van der Veen en is betrokken bij het vervalsen van persoonsbewijzen en het inzamelen van geld voor ondergedoken kunstenaars. Voor het afleveren daarvan worden contactpersonen ingezet. In 1943 wordt Arondeus gepakt. In zijn notitieboekje komt Van Lier voor, als contactpersoon en mogelijk als iemand die een vals persoonsbewijs nodig heeft. Want Carel voorvoelt onheil. Bij de kunstschilder Jan Zondag in Eemnes is zelfs al een onderduikadres geregeld voor het geval dát. Arondeus’ notitie wordt Van Lier fataal. Op 17 april 1943 wordt hij in zijn woning aan de Binnenweg opgepakt. ‘God, nooit zo lang ik leef zal ik dat beeld van mijn netvlies af kunnen krijgen’ aldus dochter Els⁶, dat beeld van haar vader tussen twee SS’ers achter in wat waarschijnlijk een Citroën Traction Avant was, wachtend terwijl er huiszoeking gedaan wordt.

Levend tussen hoop en vrees blijft Elisabeth in Blaricum achter, met drie kinderen van wie de jongste pas één is. Els zal de kunstzaal voorlopig alleen moeten doen zonder haar vaders instructies en raadgevingen. Of Elisabeth haar daarbij

5 Zie de herinneringen van zijn dochter Sacha Gerdes: Het krassen van het krijtje Pharos 2011. Gerdes overleed in 1945. Hij werd postuum veroordeeld wegens zijn optreden in de periode ’40-’45.

6 Aangehaald in Bas C. van Lier, p. 105

kan helpen, in hoeverre zij verstand van en inzicht heeft in Carels zaken, is onduidelijk. In ieder geval gaat Els er -letterlijk- dichter op zitten; samen met haar vriend gaat ze aan het Rokin wonen. En onvermijdelijk: van haar gebrekkige kennis van zaken wordt misbruik gemaakt. Dat ze, niet ouder dan 17, in die tijd eens een kip betaalt met een Afrikaans beeldje, wie zal het haar kwalijk nemen? Toch, ze heeft het er haar leven lang moeilijk mee gehad.

In Blaricum is, ook in de Hongerwinter, dit soort handel voor Elisabeth niet nodig. De uitdrukking 'beter een goede buur dan een verre vriend' is daar van toepassing. Met ere moet overbuurman Gart Groenestein worden genoemd die het gezin Van Lier vaak eieren brengt en gul bedenkt als hij een van zijn beesten slacht.

Op die fatale 17e april 1943 weet Carel al direct hoe de vlag erbij hangt, hij beseft dat hij niet meer bij zijn gezin zal terugkeren. Elisabeth en de kinderen daarentegen, gaan er van uit dat het afscheid tijdelijk is. Van Lier belandt via wat omwegen in Westerbork waar hij tot maart 1944 blijft. Dan wordt hij op transport gesteld. De aan Ed Gerdes gerichte smeekbede van Elisabeth, afgedrukt in het al eerder genoemde boek van Bas van Lier, is hartverscheurend maar vergeefs: hij steekt geen poot voor Van Lier uit. Niet verwonderlijk aangezien Gerdes vond dat de joden uit Nederland weg moesten, arisering van de kunsthandel voorstond en een afkeer had van de 'modernen' die bij Van Lier juist alle ruimte kregen.

Na van kamp naar kamp te zijn getransporteerd komt Carel van Lier uiteindelijk in gevangenenkamp Mühlenberg bij Hannover terecht. In februari/maart 1945 sterft hij daar van honger en uitputting. Pas maanden later, maanden na de bevrijding, bereikt het bericht van Carels dood via het Rode Kruis de familie in Blaricum. Hoe hij, uit school gekomen, zijn moeder en haar schoonzus, zijn tante Mien, die middag allebei huilend op de bank aantreft, het staat zoon Frans nog helder voor de geest.

De naam van Charles van Lier is opgenomen in de 'Erelijst van gevallen 1940-1945'.

'Amsterdam', de naoorlogse periode

Om een lang verhaal niet nog langer te maken: Kunstzaal van Lier, met Elisabeth als eigenaresse, maakt in februari 1946 op aandringen van enkele kunstenaars die er voorheen exposeerden, een doorstart met een groepstentoonstelling ter nagedachtenis aan Carel van Lier. Een enkeling als Henri van de Velde en Raoul

Hynckes uitgezonderd doet 'iedereen' mee: Schumacher, Ket, Charley Toorop, Willink, Charles Roelofsz en anderen. Tot 1949 volgen er nog de nodige tentoonstellingen maar het hart en de ziel zijn er uit. De zaak gaat over in handen van Leendert van Lier, in Blaricum wonend kunstschilder en -handelaar, toevallige naamgenoot. Het wordt geen succes en in 1954 verdwijnt Kunstzaal Van Lier definitief uit het Amsterdamse stadsbeeld.

Begin 1966 herdenkt de befaamde Amsterdamse 'Galerie Mokum' Carel van Lier nog eenmaal met een tentoonstelling van 'zijn' kunstenaars terwijl in 2013 Museum Arnhem ter gelegenheid van de verschijning van Bas van Liers boek de tentoonstelling 'Negerplastieken & Moderne Meesters' organiseert.

Blaricum: Kunstzaal Van Lier-van de Velde

Als 'Amsterdam' in 1946 weer opengaat, is Elisabeth nog altijd eigenaresse maar met de praktische gang van zaken bemoeit ze zich niet, daar is iemand voor aangenomen. Het is dochter Els die met het idee komt om in Blaricum, thuis, op Binnenweg 5, een tweede Kunstzaal te beginnen. Kunstenaars/plaatsgenoten Charles Roelofsz en Raoul Hynckes helpen en adviseren Elisabeth daarbij. Het is woekeren met de beperkte ruimte, haar huis-kamer, waarin de oude vleugel een sta-in-de-weg is. Maar Elisabeth heeft hem sinds haar dertiende, is er aan gehecht. Van de nood wordt een deugd gemaakt: er kunnen beelden op staan en het geeft de ruimte extra cachet. De voorraad schilderijen wordt noodgedwongen onder beroerde condities op de vloering opgeslagen.



Kunstzaal Van Lier, Blaricum; aan de muur een zelfportret van Jan Zondag

De eerste expositie in Kunstzaal Van Lier-van de Velde opent in september 1946, zo'n half jaar na de heropeningstentoonstelling in Amsterdam; het lijkt ook min of meer een reprise daarvan. Er hangt werk van Charley Toorop, van haar zoon Edgar Fernhout en van Hendrik Chabot; Jan Sluijters is vertegenwoordigd met



*Nico van Rijn Stilleven met bloemen en fruit Olieverf op paneel, 53,2 x 38,3 cm.
Coll. Simonis & Buunk, Ede*

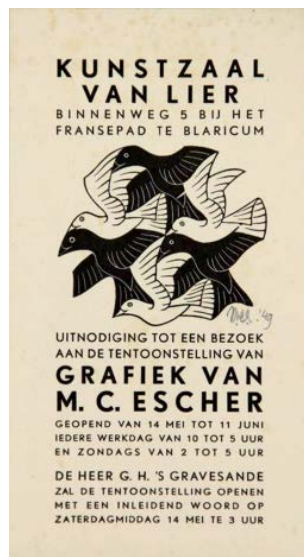
zijn portret van Carel van Lier. De nieuwe kunstzaal biedt ook ‘antieke en moderne kunstvoorwerpen, meubelen, weefsels en sieraden’ aan, zo leert een advertentie in De Bel voor de eindejaarstentoonstelling van ‘moderne Balineesche schilderkunst’. En weer dringt zich de herinnering aan het venduhuis in Bussum op. Het moge duidelijk zijn: Binnenweg 5 is een prachtig, krachtig eerbetoon van Elisabeth aan haar omgekomen echtgenoot.

1947 begint met een expositie van Charles Roelofsz. Later in het jaar exposeert Paul Citroen tekeningen. Citroen zou later een heel mooi portret tekenen van de Blaricumse kunstverzamelaar Sal Slijper⁷ die, en daarom noem ik hem even, naast zijn collectie Mondriaans ook veel

werk van Nico van Rijn had. Van Rijn (1867-1962), als een godsdienstwaaanzinnig psychiatrisch geval de kunstgeschiedenis ingegaan, krijgt, ook in 1947, een tentoonstelling aan de Binnenweg. De critici lijken niet zo goed raad met hem te weten. ‘Een zeer merkwaardig kunstenaar’ wordt hij genoemd. Enerzijds geeft hij ‘gestalten van een verbeeldingrijke geest kleur en vorm: een prachtige zware kleur en een vorm, die naar het caricaturale zweemt en met de realiteit weinig meer gemeen heeft (...)’, anderzijds tekent hij ‘liefelijke, vredige’ landschapjes. ‘Maar de echte Van Rijn herkent men toch in de schilderijen, sommige herinnerend aan Van Gogh en Gauguin (...)’. Je kunt met mindere goden vergeleken worden. Mogelijk komt (een deel van) van het werk van Slijper die tenslotte al sinds de jaren twintig met de Van de Veldes, met name met Henri (die hem portretteert) en Epi, omgaat en op slechts enkele honderden meters van Van Lier woont. Van zijn contacten met hen is weinig bekend.

⁷ Uit 1969. Vorige zomer te zien op de grote Mondriaantentoonstelling in Den Haag.

Qua tentoonstellingen eindigt 1947 met de door de Stichting Beeldende Kunst georganiseerde ‘eerste Gooische expositie van schildersprenten’, reproducties van origineel werk (van Rådecker, Fernhout, Schumacher) dat dankzij de moderne technieken ook bereikbaar wordt voor ‘de mens met de kleine beurs’. In de jaren 1948-1951 volgt de ene tentoonstelling na de andere: van Jan Sluijters (14 werken; in het bijzijn van de kunstenaar geopend door burgemeester Van Ogtrop), de nog weinig bekende M.C. Escher, Jan Zondag, diens dochter Loekie (in 1940 als 16-jarige bij Van Lier Amsterdam gedebuteerd), Fons Montens natuurlijk en, in groepstentoonstellingen, van Carel Willink, Charley Toorop, Leo Gestel en anderen. Veel waardering oogst de expositie die Elisabeth in 1949 samenstelt uit de eigen collectie van wijlen haar man. Een jaar later volgt een overzicht van door hem verzamelde zelfportretten van ‘zijn’ kunstenaars. De tentoonstelling van shawls, grafiek en steendrukken van Harry van Kruiningen, gehouden van 9 t/m 30 juni 1951, is



Elisabeth van Lier en Jan Zondag in 1950 voor Binnenweg 5 waar Zondag dan exposeert.

bij mijn weten de laatste in de huiskamer van het gezin Van Lier.

Met respect en bewondering moet je constateren dat Elisabeth Van Lier-van de Velde er na de vroege dood van haar man in geslaagd is een Kunstzaal van de grond te tillen waar niet de minste kunstenaars hun werk toonden; er waren exposities bij waarvoor ik nu nog graag in de rij zou staan en waarvoor behalve een voormalig staatshoofd ook eens een tiental Gooise burgemeesters

en een batterij Hervormde predikanten naar de Binnenweg toog. De huisconcerten die ze faciliteerde -haar geliefde vleugel kwam goed van pas- en waarvoor overal vandaan stoelen aangesleept werden, heb ik dan niet eens genoemd. En natuurlijk was daar de zorg voor de nog thuis wonende kinderen Frans en Joke waarbij ze overigens, behalve door haar jarenlang trouwe huishoudelijke hulp -en toeverlaat voor de kinderen- de Larense Janke Bergsma, gesteund en geholpen werd door Jan Zondag, goede vriend van Carel, die tussen 1946 en 1950 een tijdlang als pleegvader (haast tweede vader, aldus Frans in 2017) voor de kinderen fungeerde toen hij met Elisabeth samenwoonde. Van een huwelijk -Zondag wilde wel-kwam het niet. Aangrijpende fragmenten uit haar dagboek uit die tijd laten Elisabeth zien als een intens verdrietige, ontredderde en wanhopig eenzame vrouw, die het verlies van Carel, haar grote liefde, niet kan verwerken. Ze mist hem verschrikkelijk en is niet op zoek naar een nieuwe echtgenoot. Wel naar een goede vriend en een vaderfiguur voor haar kinderen. Jan Zondag vervult die rol met verve zoals Elisabeth waar mogelijk de moederrol vervult voor zijn ook in het gezin opgenomen dochter Loekie.



Janke in het raam van het jongens-kamertje van zoon Frans. Het bord is van Jan Zondag.

De sluiting

De ruimte aan de Binnenweg is niet geschikt, niet voor exposities en niet om kunstwerken op te slaan die er bovendien niet veilig liggen. Het Nieuwsblad voor Sumatra (29-11-1951) beschrijft het zó: ‘Als u een schilderij wilt kopen dat mevrouw Van Lier in haar collectie heeft, gaat zij voor u via twee zeer wankel trappetjes naar een soort van zolder waar de kunstwerken, via de deel voor iedereen te bereiken, staan opgeslagen. Er is dan ook nogal eens wat ontvreemd van de voorraad.’ Daar komt bij dat Gert de Keu, eigenaar van Binnenweg 5, niet zo gecharmeerd is van een Kunstzaal; hij maakt een rotzooi van het erf en de stank die van zijn bedrijf komt is vaak niet te harden. Zo pest hij Van Lier min of meer weg. Een Kunstzaal met kwalitatief en artistiek hoogstaande exposities en met een

goede reputatie, daar sta je als gemeentebestuur van het Goois mooiste kunstenaarsdorp toch om te springen?, zo moet ook Elisabeth hebben gedacht. Want ‘Onder ’t Hilder’ van vroegere schoonzus Epi op Kerklaan 7 is inmiddels ter ziele en zaal Faber aan de Huizerweg is, met alle respect, geen vergelijking. Als het oude raadhuis aan de Torenlaan vrijkomt, wendt Elisabeth zich dan ook verwachtingsvol tot het gemeentebestuur met het verzoek daar haar Kunstzaal te mogen vestigen. Maar zoals dat in Blaricum vaker gaat (ik denk aan hoe dat ging bij het hotel van mijn ouders aan de Naarderweg) de gemeente, burgemeester van Ogtrop voorop, werkt niet mee, chicaneert, toont geen visie en laat, gesteund door een onverschillige gemeenteraad, een unieke kans liggen.

Tot rond 1959 blijft Elisabeth aan de Binnenweg wonen. Dan vertrekt ze. Via Huizerweg, Smedenweg en de (Larense) Noolseweg -ze woont daar in een tuinhuis bij dochter Joka- komt ze in 1985 in Theodotion terecht, gelegen tussen Hein Keverweg 3 en Werkdroger 6, twee huizen waar ze gewoond heeft. Het moet haar vertrouwd geweest zijn daar. Bijna blind -onverdraaglijk voor iemand die zó met beeldende kunst bezig is geweest- verhuist ze uiteindelijk nog naar een bejaardenhuis voor blinden in Zeist. Daar overlijdt Elisabeth Magdalena Maria van Lier-van de Velde op 1 juli 1990, 87 jaar oud. Ze wordt op de Woensberg hier in Blaricum begraven. Naar haar graf heb ik tevergeefs gezocht: de familie bleek jaren later alsnog tot crematie te hebben besloten. Haar as is uitgestrooid in het gebied waar ze zo graag met haar hondje wandelde: bij de Tafelberg.

Ron van den Berg, oktober 2017

Met bijzondere dank aan Frans van Lier en zijn zoon Bas voor hun onmisbare informatie en de genereuze toestemming voor het gebruik van de foto's uit het familie archief.

Gebruikte bronnen:

Bas C. van Lier *Carel van Lier Kunsthandelaar, wegbereider 1897-1945*. Thoth 2003.

Frans van Lier *Een onbesproken man*. Abraham van de Velde 1853-1922 huisarts te Amsterdam. Privé uitgave.

Digitale Krantenarchief - Blaricum, Eemnes & Laren, Stadsarchief Amsterdam, Streekarchief Gooi en Vechtstreek, Hilversum (archieven Blaricum en Laren) en diverse kranten, tijdschriften en websites.

De voorjaarswandeling met Frans Ruijter

In DEELgenoot wandelen we al een poosje, in gedachten, mee met mijn broer “Naar school: van Naarderweg naar Kerklaan en weer terug”. Op 7 april wandelden we live mee met een door de Historische Kring Blaricum georganiseerde ‘voorjaarswandeling’ met Frans Ruijter. Het werd een feestje!

Dat feestje begon met de warme ontvangst op Brinklaan 4a. *“Hallo Marijke, wij hebben bij elkaar in de klas gezeten”* vertelde een mij vrolijk toelachende meneer mij. Toen ik hem weifelend aankeek... zoekend in mijn geheugen naar enig licht in de duisternis... zei hij: *“Ik ben Joep Vos”*. Joep Vos!! Oh, hoe lang is dat geleden? Wanneer zou ik hem voor het laatst gezien hebben? *“In de 2de klas”* zei Joep *“er is een foto van”*. Och ja, die heb ik... we zaten bij meester Middelkoop. Dat is lang geleden!! Ik ben 47 jaar (bijna een halve eeuw!!!) weg uit Blaricum. Ben met mijn echtgenoot naar Amsterdam gegaan, we hebben vervolgens 13 jaar in Maastricht gewoond en toen 26 jaar in de Emiraten. Sinds 2014 zijn we terug in Nederland.

Even later werd ik begroet door Frans Ruijter. Bij mijn weten had ik hem nooit eerder ontmoet... ik heb wel, sinds onze terugkeer in Nederland, met veel plezier zijn bijdragen in Hei & Wei gelezen... maar zijn gezicht kwam me bekend voor... het deed mij aan zijn zus Michaëla, bij wie ik ook ooit in de klas heb gezeten, denken.

En Frans nam ons mee... we waren het gebouw van de Historische Kring nog niet uit of voor mij ging de poort naar ‘memory lane’ open... meteen al bij de boerderij hoek Brinklaan/Burg. De Jongweg... daar woonde toentertijd Marianne Vos... en aan de overkant zat Rori... en dan was daar de boerderij van De Jong (Co en Jany). Koningin Juliana was er geweest en later Beatrix, vertelde Frans die zijn amusante anekdotes afwisselde met ‘technische’ informatie over de ligging van de boerderijen...de koeien vingen de koude Oostenwind op zodat de bewoners het minder koud hadden... over de scharende boeren op de Meent die wel winteropvang voor het vee moesten hebben; over de duurzaamheid van de rieten daken; over de blauwe kleur op sommige gevels. We gingen even bij het winkeltje van Toos Fecken naar binnen... terecht, als je niet bij Toos bent geweest, ben je niet in Blaricum geweest!

We waren best met een grote groep, maar Frans spreekt duidelijk en iedereen hing aan zijn lippen. Hij vertelde dat hem eens gevraagd werd waar de VVV in Bla-



Bernardusschool 1955, klas 2/3. 1 Meester Leo Middelkoop. 2 Gert van de Wal. 3 Tonny Rigter. 4 Riet van de Zwaan. 5 Alie de Gooijer. 6 Pauline van Gils. 7 Stans Raven. 8 Michaela de Ruyter. 9 Marjan van den Akker. 10 Anneke Vos. 11 Marga de Vries. 12 Els Roozendaal. 13 Mieke Stootman?. 14 Henny Geul. 15 Ada Willenborg. 16 Ria Zwaneburg. 17 Hans Albers. 18 Els Vos. 19 Gerard Pappot. 20 Frans Rokebrand. 21 Geurt Vos. 22 Maaïke Koch. 23 Joke Distelblom. 24 Lidv van Galen. 25 Marian van Klooster. 26 Jos Heynen. 27 Ineke Vos. 28 Gerda Vos. 29 Marijke van den Berg. 30 Jaap Vos. 31 Ineke van Dijk. 32 Kees Agterveld. 33 Eddy Albers. 34 Cocky de Graaf. 35 Riet Vos. 36 Bert van de Zwaan. 37 Joep Vos. 38 Ria van Schaik. 39 Els Calis. 40 Ab Elbers. 41 Peter Bakker. 42 Ineke van Bijleveld

ricum was. “Die staat voor u” had Frans geantwoord en inderdaad... geen heg, geen steg is Frans onbekend. Hij wist alles: over de straatnamen; over de sociale woningbouw op de Mosselweg; over de huisarts die geen begraafplaats dicht in de buurt wilde hebben, waardoor de Woensberg ontstond; over de aspergeteelt... eerst zwart plastic, dan kerens, om de 7 of 8 jaar op een andere plek in de Engh; over het witte kasteeltje; over de Wilhelminaboom die haar beste tijd gehad heeft; over de Mondriaans van Sal Slijper enz. enz. En ondertussen vroeg iemand “Ben jij Marijke van den Berg?” Het was Josje Heinen... een vriendinnetje van vroeger en er was nog iemand die dat vroeg: Lia de Veen (van slagerij De Veen). Zo leuk! Na afloop liet Joep mij nog het kloppend hart van de Historische Kring, de zolder, zien... daar wordt door enthousiaste vrijwilligers de herinnering aan Blaricum zoals het was, levend gehouden en daar slagen ze uitstekend in.

Ik kan maar een ding zeggen... wandel mee met Frans... daar word je blij van.

Met hartelijke groet: Marijke Lammers-van den Berg

Gerardus/Gradus Lanphen

een kunstenaar uit een erfgooiersfamilie

Jolanda Lanphen

Een van de belangrijkste kunstwerken die de Blaricumse kunstenaar en erfgooiër Gerardus (Gradus) Maria Lanphen gemaakt heeft, is de erfgooiersboom waarvan een bronzen afbeelding in het centrum van Blaricum voor de muziektent staat, bij het voormalige gemeentehuis van Blaricum (nu Gall & Gall). De originele boom staat sinds 1981 in het portaal van de Nederlandse Hervormde kerk in Blaricum. De afbeeldingen op de erfgooiersboom zijn in hun eenvoud een herinnering aan de erfgooiers, die ruim duizend jaar het gemeenschappelijk gebruiksrecht, en later het eigendomsrecht, bezaten van een groot deel van de gronden in 't Gooi.

Deze rechten gaan terug tot het jaar 968 toen Graaf Wichman II van 'Nardinclant' (destijds de aanduiding voor de regio het Gooi) grond schonk aan het vrouwenklooster van Elten, omdat zijn dochter Luitgard abdis van de Sint-Vitusabdij werd. Na 1280 droeg graaf Floris V bepaalde gebruiksrechten over aan de bevolking. Deze rechten werden door Graaf Albrecht van Holland vastgelegd in 'De eerste Schaarbrief', een officieel stuk uit 1404. De mannelijke bewoners van het Gooi konden aan deze brief rechten ontleen wanneer zij van Gooise ouders waren (man uit man geboren in het Gooi) en in het Gooi woonden. Zij werden erfgooiër genoemd. Alleen de erfgooiers mochten hun vee laten grazen of 'scharen' op de meenten. Na een roerige periode ontstond in 1912 de 'erfgooierswet' ter vervanging van alle daarvoor uitgevaardigde schaar- en bosbrieven en reglementen van gebruik en genot. De Vereniging 'Stad en Lande van Gooiland' ontleende hieraan haar rechten en de erfgooiers waren vanaf die tijd lid van deze vereniging. Zij bezat het eigendom van de gemeenschappelijke heiden en weiden (ruim 3000 hectare).

De erfgooiersboom

Nadat in 1971 op een bijeenkomst van erfgooiers in de voormalige Expohal te Hilversum werd besloten tot liquidatie van de vereniging 'Stad en Lande van Gooiland', besloot erfgooiër de heer L. van Dijk van 'Van Dijk Houthandel' te Laren een grote Franse eik aan de vereniging te schenken onder de voorwaarde dat



Gerardus Lanphen (1932-2009) bij De Lindenhoeve aan het werk aan de erfgooiersboom, 1971

beeldhouwer Gerardus Lanphen in die boom de geschiedenis van de erfgooiers zou uitbeelden. De boom werd geplaatst onder de kap van de hooiberg bij De Lindenhoeve in Laren. Gerardus heeft daar een start gemaakt met het houwen van zijn erfgooiersboom.

Het idee voor het maken van de erfgooiersboom heeft Gerardus Lanphen gekregen na het zien van het affiche, ontworpen door Eppo Doeve, ter gelegenheid van de erfgooiertentoonstelling in december 1971 in Singer te Laren. Hierop stond afgebeeld een afgeknotte eeuwenoude eik, gesierd met de wapens van de zes Gooise gemeenten. Op deze tentoonstelling werd de boom, ondanks dat hij nog niet af was, al tentoongesteld.

Na deze tentoonstelling is de boom verplaatst

naar een plek voor de Nederlandse Hervormde kerk aan de Torenlaan in Blaricum.

Rond de boom werd een houten constructie met zeil geplaatst, zodat Gerardus het werk kon afmaken.

De gemeente Blaricum kon de boom aankopen, mede met de hulp van geldinzamelingen onder de Blaricumse bevolking. Op 20 januari 1973 is de houten erfgooiersboom officieel overgedragen aan de gemeente Blaricum. De boom bleef staan, in de buitenlucht, op de plek voor de Nederlandse Hervormde kerk.

In 1981 werd besloten om de boom te verplaatsen naar het portaal van de kerk, zodat deze minder te lijden had. De boom verdween daardoor uit het Blaricumse straatbeeld.

De Blaricummer Hans Brölmann vatte toen het idee op om een afgietsel in brons te laten maken van de houten boom. Na overleg met Gerardus Lanphen heeft hij de mogelijkheden onderzocht. Er moest financiering gevonden



De erfgooiersboom werd in 1971 geplaatst bij het Singer in Laren ter gelegenheid van de erfgooiertentoonstelling. Gerardus Lanphen staat geheel rechts.

worden. Nadat door Ed van Rosmalen een klein wassen erfgooiersbeeldje ter grootte van 44 centimeter was geboetseerd, werden betrokkenen en de inwoners van Blaricum enthousiast. Daarna heeft Hans Brölmann van het wassen beeldje 517 bronzen beeldjes laten maken, welke verkocht zijn. Met deze opbrengst en de financiële steun van onder andere de gemeente Blaricum en de gemeente Laren, de Rabobank Blaricum, de firma Slokker uit Huizen en het Anjerfonds kon de grote originele erfgooiersboom ook in brons worden gegoten. Voordat de houten boom naar de bronsgieterij werd gebracht, moest deze eerst gerestaureerd worden. Door weersinvloeden en vandalisme was deze zwaar beschadigd. De houten boom is later weer teruggeplaatst in het portaal van de kerk. Op 18 mei 1985 werd de bronzen erfgooiersboom onthuld, als onderdeel van de Open Dag van de Stichting tussen Vecht en Eem. De opening werd verricht door de commissaris van de Koningin, de heer R.J. de Wit. Deze bronzen replica staat op het plein voor de muziktent in het centrum van Blaricum.

Bij de kleine bronzen erfgooiersboom zat een tekst gemaakt door de heer Dr. A.J.C. de Vrankrijker. Hierin beschrijft hij, mede geïnspireerd door de gedachten van de maker van het kunstwerk Gerardus Lanphen, wat we kunnen zien op en aan de boom. Hij schrijft onder andere: "De grillige vorm (van de boom, die als basis diende voor het kunstwerk) bood gelegenheid iets uit het leven in de dorpen, de omgeving, het bestaan vast te leggen. Ik zie onderaan de kerk, centrum bij geboorte, leven en dood, in vervlogen tijden meer dan nu; drie vrouwtjes die er zich devoot heen begeben. Aan de andere zijnde een figuur te paard. Ook ter kerke gaand? Of op weg om – na gedane arbeid – het dier naar een kampje sappigvoedzaam grasland te voeren? Op en aan de stam zie ik allerhande herinneringen aan vroeger tijd. Boven de kerk staat een boer met koe en melkemmer. Naast



Gerardus Lanphen bij de Nederlandse Hervormde kerk in Blaricum aan het werk aan de erfgooiersboom, 1972

hem een aanduiding van scheidingshekken, zoals die in het weideseizoen werden aangebracht: ze werden vredingen genoemd in de officiële stukken. Ik zie een schaap, herinnering aan de omvangrijke schapenhouderij op de heiden En ook een korhoen, een nu zeldzaam geworden heidevogel. Ik kijk naar de top en zie een man in gebukte houding. Hij spit, of rooit aardappelen, of maait rogge met de zicht. Men hale er uit wat men wil. En dan is er boven hem het gespleten einde, de tweeknoppige top. Wat betekent dat? De onzekerheid zegt de beeldhouwer. Hoe zal de toekomst zijn? Worden de meenten nog verder bebouwd? Wat blijft er over van heiden en weiden, eens zo bewust in stand gehouden wegens de belangen van de erfgooiers?‘

Gerardus (Gradus) Lanphen

Gerardus Maria Lanphen is geboren in Blaricum op 17 mei 1932 als 4e kind van de Blaricumse erfgooiersfamilie Lanphen. Zijn vader was Geurt Lanphen, zijn moeder Gijsbertha Calis uit Laren. Het gezin woonde aan het Fransepad 46 te Blaricum en bestond uit 3 meisjes en 12 jongens, waarvan er 3 op (zeer) jonge leeftijd zijn overleden. De vader van Gradus runde een klein boerenbedrijf. Daarnaast werkte hij als tuinman en chauffeur bij welgestelde families. Gradus heeft tot 1947 de lagere school in Blaricum bezocht, daarna hielp hij, net als zijn broers, bij boeren in de omgeving.



*De houten erfgooiersboom
bij de Nederlands Hervormde
kerk aan de Torenlaan in
Blaricum*



*De houten erfgooiersboom
in het portaal van de Neder-
lands Hervormde kerk aan
de Torenlaan in Blaricum*



*Bronzen erfgooiersboom bij de
muzikent in Blaricum*

Opleiding van Gradus

Na een ongeluk met een kar met paarden onderweg naar de meent in Blaricum was hij enige tijd met twee gebroken benen aan bed gekluisterd. Toen begon hij met tekenen. Na zijn herstel mocht hij van zijn ouders gaan werken, eerst bij smederij Vos in Laren, en daarna in het atelier van de zilversmid firma Brom in Utrecht, met name als (leerling)ciseleur (bewerker van edele metalen). Hij leerde daar gedurende vier jaar met kleine steekbeiteltjes edelmetaal te bewerken.

In 1951 ging hij naar de Rietveld Academie. Hij is hiervoor geslaagd als gediplomeerd edelsmid. Daarna kreeg hij een studiebeurs zodat hij aan de Rijksacademie kon gaan studeren en hij heeft daar de opleiding tot beeldhouwer gevolgd bij professor P. Esser. Tevens volgde hij daar een studie in de architectuur bij professor W. Clénin. Tijdens zijn studie heeft hij diverse werken gemaakt zoals de metalen vogel die hier is afgebeeld.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw is hij naar Londen geweest voor kunststudies bij onder andere het British Museum en de National Gallery. Later is hij veel eigen studies gaan doen, onder andere naar de Rembrandt tekeningen en naar



Metalen vogel gemaakt door Gerardus Lanphen, waarschijnlijk tijdens zijn studieperiode. (Foto JL)



De Piëta (Foto JL)



Gerardus Lanphen, Piëta, 2000 (Foto JL)

de middeleeuwse Piëta in de R.K. St. Vitus kerk in Blaricum. Ook heeft hij de studie 'Vrije meester' gevolgd in Amsterdam. Gerardus was een gelovig mens. Zijn belangstelling voor religie kwam ook naar voren in zijn twee voettochten naar Lourdes, in 1959 en in 1977. Hij maakte deze alleen. De laatste tocht was voor hem een tijd van bezinning en de zoektocht naar zichzelf.

Andere werken

Naast de erfgooiersboom maakte Gerardus vele (studie)tekeningen. Hij ondertekende ze niet, of ondertekende ze onder andere met GML of met GAR. De datering ontbreekt vaak. Ook maakte hij gipsen en houten beeldhouwwerken. Hij wilde al scheppend iets voor de medemens betekenen. Deze houten reliëfs werden

onder andere verkocht c.q. verder verwerkt door de meubelmakerij van de firma Calis aan de Oude Kerkweg in Laren. Hij werkte ook in opdracht, maar deed alleen die opdrachten die hem aanstonden.

Woningen/woonplaatsen

Na zijn studie heeft hij in een eigen atelier c.q. woonruimte in Amsterdam en in Blaricum gewerkt. In Blaricum werkte hij eind jaren zestig, begin jaren zeventig vanuit een bunker in de polder op de Oostermeent.

Nadat Gradus de bunker had verlaten ging hij tijdelijk wonen bij zijn vader Geurt Lanphen aan het Fransepad in Blaricum. In 1979 is hij voor twee jaar naar Londen gegaan voor een studie. Hij heeft ook gewoond aan de Eemnesserweg 20 te Blaricum. Hij kon daar niet wennen, had het idee dat de auto's bij hem naar binnen reden en hij had veel last van het geluid. Door bemiddeling van de voormalig burgemeester van Blaricum mevrouw A.J. Le Coultre-Foest kon hij daarna verhuizen naar een woning in de Byvanck. Daarvandaan is hij weer teruggegaan naar Amsterdam. In 2005 is Gradus in de Torenhof gaan wonen. Hij vond dat moeilijk, was niet gewend aan zoveel regels en mensen die zich met hem 'bemoeiden'. Toen hij in 2009 meer verpleging nodig had, is hij verhuisd naar het verpleeghuis Beth Shalom in Amsterdam, waar hij op 18 oktober 2009 is overleden.



Gerardus Lanphen
(Foto JL)



Paard Vlekka van Cees
Rijder Blaricum (Foto JL)



Gerardus Lanphen, houten reliëf



De bunker waar Gerardus Lanphen eind jaren '60-begin jaren '70 gedurende 9 jaar heeft gewoond en gewerkt

Herinneringen aan Gradus

Bij het Condoleance register op internet, bij de overlijdensadvertentie uit 2009, troffen wij onderstaande condoleance aan van Ernst Keuken. Ik vind dat deze heel treffend Gradus Lanphen beschreef:

Woensdag 31 juli 2013, 03:29u

“Een van de meest opmerkelijke personen die ik in mijn jeugd ben tegengekomen. Bij ons op de Grafische MTS stond Gerard bekend als ‘de tekenaar in de trein’. Vaak heeft hij mij in de trein geportretteerd toen ik op weg was naar school en zal toen rond achttien jaar zijn geweest en Gerard ongeveer de leeftijd die ik nu heb, rond de vijftig. Hij had een bijzondere wijze van tekenen, waarbij hij zijn kleurpotlood tussen zijn vingers rolde. Veelal in opperste concentratie. Thuis had hij vele studies van religieuze schilderijen en hij wist veel over de vriendschap tussen Gauguin en Van Gogh. Rust zacht Gerard, in respect voor je bijzondere tekenwerk.”

Jolanda Lanphen: *“We zagen ome Gradus niet vaak. Hij leefde zijn eigen leven, gericht op kunst. Hij hield van rust en zonderde zich vaak af. Zo af en toe kwam hij onverwachts langs bij mijn ouders. Ik herinner mij ome Gerardus vaak zittend op 1 knie een schets makend van mensen of de piëta.”*

Jan Boersen: *“Bij de bunker, waar Gerardus destijds woonde en werkte, heeft hij een voorstudie gemaakt van de erfgooiersboom. Deze was vastgemaakt aan de betonblokken van het afweergeschut van de bunker.”*

Peter en Lies Lanphen: *“Gradus was met weinig tevreden. Als zijn geld op was ging hij bij zijn broers en zusters langs en verkocht aan hen een tekening voor fl. 25,-. Dan kon hij weer even vooruit.”*

“In de bunker heeft hij gewerkt aan een gipsen wand met daarop een afbeelding van 7 geitjes. Hij was niet tevreden met het resultaat en heeft het werk helemaal kapot geslagen. Dit tot spijt van de opdrachtgever.”

Literatuur/Bronnen:

Hans Brölmann, Van Hout naar Brons, Blaricum, 2014, CPI-Koninklijke Wöhrmann, Zutphen.

Diverse uitgaven van Hei en Wei, dorpsblad voor Blaricum, welke ook zijn gepubliceerd in bovengenoemd boek ‘Van Hout naar Brons’.

Interview met Peter en Lies Lanphen, Blaricum, 20 maart 2017.

Infoblad Protestantse Gemeente Blaricum, 2016.

Artikel Gooi- en Eemlander, Gerardus Lanphen De boerenzoon die zichzelf als kunstenaar terugvond, Huib Strengers, Hilversum, 24-7-1971.

Fotoverantwoording:

Historische Kring Blaricum, Jolanda Lanphen (JL), Beeldbankblaricum.nl

Over de auteur: Jolanda Lanphen (1968) volgde de studie Bedrijfseconomie aan de H.E.A.O. te Utrecht, werkte daarna van 1989 tot 2016 onder andere als financieel adviseur en private banker bij de Rabobank. Vanaf 2016 is zij de eigenaar van Lanphen Support met als doel het bieden van persoonlijke, deskundige en betrouwbare begeleiding bij de administratie van met name particulieren.

Nieuwe aanwinsten

Een bijzondere aanwinst was deze keer de schenking van de Bob Anink-trofee door Mevr. P. Anink-van der Lubbe. Deze beker, 20 cm hoog en gemaakt in brons, is door haar in 2005 beschikbaar gesteld aan de Oranje Vereniging Blaricum als ereprijs voor de meest smaakmakende sjeesaanspanning tijdens de kermisdagen.

Nico de Jong mocht hem 4 keer en Jan de Jong 3 keer in ontvangst nemen. In 2017 besloot de Oranje Vereniging de prijs niet meer uit te reiken en kwam de beker weer bij mevr. Anink terecht. Bob Anink was in zijn werkzame leven edelsmid en heeft talloze religieuze voorwerpen, o.a. cibories voor priesters gemaakt. Bob was ook één van de oprichters en jarenlang bestuurslid van de Kring.



514

497 – Dhr. A. Elbers

Stoof, koffiemolen.

498 – Dhr. C. van der Veen

Melkkasboek 1953-1954 van Jan van der Veen.

499 – Dhr. T. Sertons

Bidprentjes, stamboom fam. Sertons, schoolopstellen oma Sertons, krantenartikelen.

500 – Dhr. C. Lavalije

Diverse documenten, boek John Raëdecker.

501 – Fam. Veltman

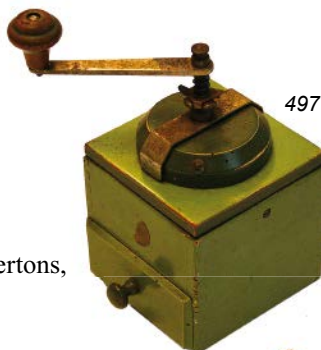
Diverse facturen van Blaricumse ondernemers.

502 – Mevr. Wouters-Post

Diverse mapjes met negatieven.

503 – Dhr. K. Vos

Legpenning Stad en Lande, Kerkboekje Wijntje Vos-Heerschop, Vergunningsbewijs paardentractie 1943, schaalmodel Gooische Stoomtram.



497



503



505

504 – Dhr. R. Borssen

Diverse dia's.

505 – Dhr. R. van den Berg

Boek Wijnstroom, boek 'Van huis naar school'

506 – Fam. Mellegers

Nieuwjaarswensjes van Maritje van Hoven
geh. met J. Vos (boekhandel).

507 – Mevr. M. Borssen

Uittreksel brandweerlessen voor padvinders,
12 dia's R.K. processie.

508 – Historische Kring Huizen

Collectie suikerzakjes van Blaricumse horeca.

509 – N.N.

Originele prent van W.G.F. Oversteegen
van boerderij Langeweg 3 (Kee Elders).

510 – Fam. Ploeger

Programma St.Nicolaasfeest OLS 1939
in zaal Faber.

511 – Mevr. Ravenswaay

2 ingekleurde kopergravures NH kerk Blaricum
uit 1612 en 1739.

512 – Mevr. J. Kronenburg-Heijne

Koperen briefopener mobilisatie 1939
met inscriptie "Blaricum 10 maart 1940".

513 – Mevr. A. Bruggeman-Mulder

3 boeken Fietstour Alp d'Huez en sponsorboek.

514 – Mevr. P. Anink-van der Lubbe

Koperen bokaal.

515 – Dhr. B. Vos

Diverse documenten en foto's, aardappelgreep,
wafelbakplaat.

516 – Fam. Van den Anke

Melkjuk met toebehoren.

517 – Dhr. B. Joosten

Diverse documenten.

506



508



510



511



512



513



515



Naar school (slot):

van Naarderweg naar Kerklaan en weer terug

Bij Ruimzicht -sedert jaren Bellevue, een naamswijziging die misschien wel tekenend is voor de gedaanteverwisseling van het voormalig boerendorp Blaricum- verlaat ik wat wij ‘het dorp’ noemden. De vriendjes van Huizerweg en Rotondeweg vervolgen hun eigen weg en over de roodbetegelde stoep loop ik het laatste stuk alleen.

Vervolg van DEELgenoot 86

Naarderweg, even kant

Met een lege geneverfles werd je erheen gestuurd, naar Koopmans, op Naarderweg 2, om ‘peut’ te halen. De ingang van wat minder een winkel dan een werkplaats leek, was aan de zijkant van het pand dat het uit Amsterdam afkomstige echtpaar Koopmans-Jongman in 1906 door de bekende architect Theo Rueter liet bouwen als woonhuis annex winkel. Drogisterij en schildersbedrijf (van oorsprong was Koopmans schilder) werden daar gecombineerd totdat in 1933 de drogisterij naar Torenlaan 6 verhuisde waar zoon Max Koopmans jr. -dun snorretje, altijd een strik om- en zijn echtgenote (geb. Kuhr) de leiding hadden. In Laren zette een schoonzoon de zaak aan de Brink zelfstandig voort. Begin jaren zestig werd Koopmans Blaricum door/voor (klein-)zoon Egon, die al vrij jong als amateurfotograaf deel nam aan foto exposities, uitgebreid met een foto-afdeling. Minder dan tien jaar later al, werd de zaak verkocht. Aan Joop Engel bij wie mijn zus Agnes haar eerste betrekking had. Egon had kennelijk andere ambities



M.F. Koopmans drogist, schilder (1906)

en belandde in Caracas, Venezuela, waar hij als Egon Koopmans Kuhr in de fotografie actief was of nog is.



Reina Koopmans

Aan de Naarderweg intussen, bleef het schildersbedrijf achter. En in de voortuin het ongetwijfeld door Koopmans Sr. geletterde bord dat liet zien dat je hier terecht kon voor pianoles. Van Reina Koopmans, dochter des huizes, ook voor accordeon-, blokfluit- en gitaarles. Rond 1928 begon ze met les geven en dat bleef ze zo'n veertig jaar doen.

Hoewel ik er net zo goed dagelijks langsliep begint het vanaf hier, voor wat de bewoners betreft, een beetje onbekend terrein te worden. Het paadje naast Koopmans liep naar een wat verscholen huis dat ik -als krantenjongen zie je nog eens wat van de wereld- kende omdat ze de Gooien Eemlander hadden. En dan kreeg je het zo lang ik me kan heugen behoorlijk verwaarloosde dubbele huis op de hoek van de Bierweg (vanuit het niets schiet me de naam Rietje Schoenmakers in de kop) langs het charmante huis op de andere hoek, in de bocht. Naarderweg 8. Natuurlijk belde je ook hier aan om kinderpostzegels te verkopen of, voor de welpen pennywafels, maar wie er woonde... De douairière van Limburg Stirum naar het schijnt. Maar tot wanneer? Het huis ernaast was van Sterk, onze tandarts, bij wie ik voor mijn gevoel altijd uren in de wachtkamer moest wachten en die, in de geest van de tijd en het Ziekenfonds, aan de gretige kant was als het op trekken aankwam. Een gezicht zie ik er niet bij trouwens; verdrongen denk ik.

Sinds kort 'trek ik van Drees' zoals de uitdrukking luidt. Met dank aan de broer van de bewoonster van Naarderweg 18, mevrouw van der Valk-Drees. Ik had hem tegen het lijf kunnen lopen want 'af en toe kwam de parlementariër en latere minister-president Dr. Willem Drees, als hij in de buurt was, zo'n tien tot vijftien minuten op de thee bij zijn zuster op nummer 18. Het mocht echter nooit te lang duren want het was per slot van rekening in de tijd van Hare Majesteit.'¹ Jammer, nooit geweten.



Naarderweg 8 in de jaren twintig

¹ Zie: 'Naarderweg 16/18' in *DEELgenoot* 77 waarbij overigens (zie *DEELgenoot* 78) de verkeerde foto staat.

Iets voorbij deze panden, ter hoogte van de ingang van het veld van RKBVV, vond enkele jaren, in de kermistijd, het ringsteken plaats en reden de versierde sjezen. Was dat met Budje, met Cor(t) Vos? Eerlijk gezegd, zonder iemand op het hart te willen trappen: ik h d er niets mee. Alleen het geluid van de hoefijzers op de roo ge klinkers vond ik mooi.

Bierweg en Bierwegpaadje

Naast Naarderweg 22 (ik maak een sprongetje) lag een open terrein, open tot aan de Bierweg en het Bierwegpaadje. Een groot terrein met linksachter de openbare kleuterschool. Aan de Naarderwegkant gedeeltelijk begrensd door bosjes. Een terrein waar de kermis gehouden werd. Een terrein dat steeds kleiner werd. Als ik me niet vergis was het eerste nieuwe huis dat ik er gebouwd heb zien worden dat van Bru ns. Met twee kinderen: de lange, magere Frits en de bruinbekrulde Marjon (?). De bosjes wat verderop werden geofferd voor enkele huizen, onder meer dat voor de gemeentesecretaris, destijds Tijdink, over wiens ontslag in 1980 het nodige te doen is geweest.

Op de hoek van het Bierwegpaadje woonde (Janet) Steenmetz, een familie die naar Canada of Australi  emigreerde (en later weer terug kwam) waarna Veenboer (KVP) er kwam wonen. Dymphy, was de toen bijzondere naam van een van de meisjes die spierwit, recht overeind staand haar hadden.

Pim Veenboer, op 25 mei 90 geworden, blijkt er nog altijd te wonen. Al 57 jaar. Naast hem woont nu een van die witharige sprietenkopjes: dochter



Pim Veenboer in 2018 voor zijn huis op de hoek Naarderweg / Bierwegpaadje. Links woonde de fam. Post. Foto: Margo Veenboer

Margo. Op deze hoek woonde eerder trouwens dominee Bijl die tijdens de oorlog in de problemen kwam doordat zijn huisknecht een rode deken buiten had gehangen, door de Duitsers aangezien voor een rode vlag.² De andere helft van het dubbele woonhuis werd bewoond door de voormalige opperwachtmeester bij de Rijkspolitie, J.W. Post, vader van Rien Post die eerder over de Naarderweg

2 Zie Rien Post Rode Vlag in *DEELgenoot* 58

schreef.³ Over Posts -goede- rol in de oorlog verscheen eerder een uitgebreid, interessant verhaal van Hidde van der Ploeg⁴ zodat ik het er verder bij laat. Het zijn zaken die ik pas veel later aan de weet kwam.

Voor mij was Post gewoon die vriendelijke oude baas die iets verderop in de straat naast de forenzende verzekeringsman Nap woonde.

Langs de oneven kant van de Naarderweg liep het fietspad, aan deze -even- kant het looppad. Daar raakte ik op een mooie ochtend verzeild op wat een van mijn eerste verkenningstochtjes ooit geweest moet zijn. Maar het huis van het oudere meisje met wie ik die ochtend zo leuk had gespeeld, ik kon het 's middags niet meer terugvinden. Nooit vergeten kinderleed. Anita Nap heette ze. Een enkele keer, later, speelde ik er nog wel.

Varekamp, in 1940 vanuit Amsterdam naar Blaricum verhuisd, woonde er naast. Een heel actieve, in mijn ogen (nu) typisch Goois ondernemersgezin. Moeder Hetty, geb. Hoddes, zat in het bestuur van de Larense toneelvereniging 'De Papagaai' en deed daar ook enthousiast en blijkens de kritieken met succes, aan toneel. Wim Hoddes, bekend zanger, acteur en atleet, was haar broer. De theatrale en de sportieve talenten van Hetty en haar kinderen zaten hen dus kennelijk in het bloed. Virginy en Victoria, de twee dochters uit het gezin, tennisten, hockeyden in het eerste van Laren en deden aan toneel en cabaret. Victoria verwierf bekendheid als jazz- en blueszangeres: ze is op een 8-tal albums te horen.

Vader Pieter J. Varekamp had een succesvol internationaal verhuisbedrijf en een verpakkingenbedrijf opgezet en spande zich daarnaast, ook met succes, in voor het behoud van wat we tegenwoordig 'industriel erfgoed' zouden noemen: de befaamde Amsterdamse scheepswerf 't Kromhout. Bij zijn vijftigjarig jubileum als ondernemer werd hij in 1988 tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau benoemd. Hoe Goois wil je een gezin hebben?

Varekamp deelde de twee onder een kap met mijnheer en mevrouw Schaay -altijd gedacht dat het Van Schaik was- van wie ik mij eigenlijk alleen het teckeltje herinner.

'De Stormvogel' heette de naastgelegen villa die nogal wisselende bewoners had. Er liep een vrij breed tweesporenpad langs waar we als kinderen vaak kwamen. Je kon er dwars door de velden naar de Bierweg lopen en, belangrijker, je kwam zo achter bij de tuin van het huis daar, waar appels te jatten waren; Willy van Hemert woonde er, dachten we. Maar of dat zo was...

3 Zie Rien Post Buurtgerucht Naarderweg in Toentertijd (*DEELgenoot*) 62 en 64 van 2010.

4 Hidde van der Ploeg in *DEELgenoot* 58

Aan de linkerkant lag een veld met afwisselend koren en knollen (en in later jaren: asperges). Een mooie plek om fikkie te stoken. En terwijl we dachten dat het de in heel Blaricum te ruiken stank was van de weer eens in brand gestoken asbelt aan het eind van de Bloemlandseweg -dat gebeurde regelmatig- was het die ene keer dichterbij: het fikkie stoken van mijn broertje & friends was uit de hand gelopen; de brandweer moest er aan te pas komen.

Aan de rechterkant had je het piepkleine, idyllische huisje van mijnheer en mevrouw Van Dillen. Het was het tuinhuisje van 'De Stormvogel' waar ze eerst in woonden. Zaten daar mogelijk steeds andere bewoners in omdat Van Dillen het grote huis verhuurde? Cor van Dillen was een bekende figuur in Blaricums culturele kringen, als voorzitter van de BOOK, de Blaricumse Ontspannings- en Ontwikkelings Kring die, behalve concerten, lezingen, ballet-, toneel- en cabaretvoorstellingen ook de jaarlijkse tuinkeuringen organiseerde. Wie de mooiste tuin had, het was altijd weer spannend.

Als amateur toneelspeler zat Van Dillen in zijn lange loopbaan bij de Blaricumse toneelgroep 'De Korenbloem', bij het Larense 'De Papegaai' (hij was er enige tijd voorzitter) en bij de Bussumse 'Plankeniers'. Na een voorstelling van 'De Papegaai' in het Singer waarin hij de passende rol van 'opa' vertolkte, werd hij in 1966, 74 jaar oud, gehuldigd: 60 jaar zat hij aan het (amateur)toneel.

De beste herinneringen bewaar ik aan -al eerder genoemd- de familie Goudsmit van Casa Capri, op nummer 38. Goudsmit (mooie, opvallende auto) had een zaak in de Amsterdamse Kalverstraat: Diana Lederwaren. Met zijn dochters, Yvonne (nu: Signer) en Claudia, speelden we, mijn broertje en ik, in de tuin -een van de tuinen waar midden in de nacht onze losgebroken pony Hannibal regelmatig huishield zodat we door de politie werden gewekt; maar misschien was dat pas later, bij de nieuwe bewoners- en we mochten er televisie komen kijken want dat hadden we thuis niet. Naar de intocht van Sinterklaas bijvoorbeeld. Als je daarna naar huis ging had Zwarte Piet via Omi of mevrouw Goudsmit je in de gang staande schoentje gevuld. Lief! Het dienstmeisje (van haar naam ben ik niet 100% zeker) werd opgehaald door, want ging met, een jongen die bij Keijer werkte en Steffie heette. Gemakshalve: Steffie Keijer. Dat moet 'Puijk' geweest zijn, die werkte daar.

Goudsmit vertrok naar een kast van een huis met een hek met intercom waar je je melden moest. Bij Crailo, waar nu de oprit naar de A1 is. Gebouwd door Piet Rigter. Ik had er een mooi scholierenbaantje aan: voor de oplevering het

geknoeid cement van de vloeren bikken en de ruimtes veegschoon opleveren. In Goudsmits huis kwamen de Lammersen te wonen: pa Lammers, naast zijn werk bij een suikerfabriek fractievoorzitter voor het CDA in de Blaricumse gemeenteraad; ma Lammers, in 1979 bij een brand in dit pand omgekomen, en hun drie kinderen. Enige zoon was de ‘halve Belg’ (want zijn schooltijd in België had duidelijk sporen nagelaten) Pim, die ooit door mijn zussen werd uitgenodigd voor wat toen een ‘fuifje’ heette en die bij wijze van spreken nooit meer is weg gegaan; nog altijd is ‘ie met mijn zus Marijke.

Amateurfilmer was hij, Lammers’ buurman mijnheer Drieling, van een meubelzaak in Amsterdam. Een enkele keer, in de winter, kwam hij bij ons in de eetzaal laten zien wat hij gedraaid had. Bijzonder was het om je zusjes, je broertje, Hannibal en jezelf op het witte doek te zien; hilarisch als Drieling zo’n filmpje achterstevoren afspeelde zodat mijn voorover vallende broertje of zusje in beeld buitengewoon soepeltjes van de grond overeind kwam en achteruit begon te lopen. In die tijd, voor ons, nog nooit vertoond. De filmpjes zullen misschien bij dochter Coby zijn beland en naar ik vrees uiteindelijk in de vuilnisbak.

De met zijn grote Mechelse (?) herder voor zijn huis staande oude oud-kapitein (hoornen bril, grijs, rechtopstaand haar, sigaar, flink embonpoint) groetend, steek ik over. Naar het huis met het rozenperkje ervoor. Waar in een houten bord, beletterd door een ongeveer 16 jarig schildertje uit Eemnes met liefde voor het vak maar vooral met oog voor een van de dochters des huizes. Jaren later trouw-

de mijn zus Marion -in 2000 plotseling overleden- met Henk van ’t Klooster, Meesterschilder. Naar het huis ook, met de grote, roodgeverfde, metalen letters op de voorgevel: VITA NOVA. In een van de twee hotelkamers daarboven sliep ik ’s winters tot er, zo tegen Pasen, weer hotelgasten kwamen. Uit



Vita Nova

het raampje, via de letters, over de vensterbank van het wc-raampje er onder, kon ik dan onopgemerkt naar buiten. Om bijvoorbeeld voor mijn zusje een boodschap door te geven aan haar vriendje dat daar vergeefs -zij mocht van mijn ouders de deur niet uit- achter de rododendrons wachtte.

Ik heb een grotendeels virtuele wandeling gemaakt waarin dat hotel met dat rozenperk, dat bord en die letters er nog steeds was. De realiteit is dat het pand werd verkocht, door onnodig en onbegrijpelijk dwarsliggen van de gemeente Blaricum niet als horecagelegenheid. Aan de familie Boelen. De rode VITA NOVA letters belandden in de garage van mijn naar Tubbergen vertrokken ouders. In de buurt van -toen- Naarderweg 39 ben ik nooit meer geweest. Ook via de Holleweg kun je vanuit Blaricum immers bij de Tafelberg en op de hei komen. Oud-klasgenoot Frans Ruijter had in dit huis, mijn geboortehuis, nog brandweeroefeningen. Een andere medeleerling van de Lagere School, Herman van der Heijden, heeft het ten slotte met de grond gelijk gemaakt. De prachtige, statige beuken waarin eekhoorntjes van tak naar tak sprongen, hebben gelukkig nog flink weerwerk geboden. Maar uiteindelijk: 'alles van waarde is weerloos'.⁵

Monnickendam, 2016-2017, Ron van den Berg

Wie bij het lezen van mijn routebeschrijving weleens gedacht heeft: 'dat kan niet, daar klopt geen hout van, zo was het niet, bedenke: 'Het geheugen is geen opnameapparaat en ook geen digitale camera. Het is onbetrouwbaar, het verzint dingen, het voegt zaken samen in tijd of plaats, het vergeet naar believen, het onderdrukt of filtert. Het construeert gewenste waarheden. Het laat eerlijke mensen liegen. Het raakt soms aan de waarheid, maar nooit geeft het een volledig correcte weergave van hoe de werkelijkheid eruitzag, hoe nauwgezet je brein ook speurt naar alle ontbrekende puzzelstukjes.' (Bert Wagendorp in De Volkskrant van 30-9-2017). Dat geldt zowel voor mijn geheugen als voor dat van de lezer...

De foto's van George Enzlin, Willem Kots (in DEELgenoot 86) en van Reina Koopmans komen uit het Streekarchief Gooi- en Vechtstreek te Hilversum.

5 Uit: Lucebert De zeer oude zingt. In: Verzamelde gedichten 1974

BeeldBankBlaricum.nl

Het digitale fotoarchief van de Historische Kring Blaricum

Op www.beeldbankblaricum.nl kan iedereen kennis maken met historische afbeeldingen van Blaricumse dorpsgezichten, portretten en groepsfoto's, boerderijen, markante huizen, straatjes, oude ansichten, schoolfoto's, enz.

Eenvoudig zoeken op pc, tablet of mobiel

Met behulp van de zoekbalk kunt u gericht zoeken. Of klik op één van de fotopanelen waardoor u meteen in de desbetreffende categorie komt. Bij de geselecteerde foto wordt, behalve informatie, ook een plattegrond afgebeeld. Waar mogelijk kunt u door middel van een klik in het kaartje de huidige situatie in Street View bekijken.

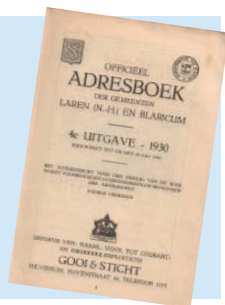
Uw foto's zijn welkom!

Vanzelfsprekend zijn wij ook zeer geïnteresseerd in foto's en afbeeldingen die u in uw bezit heeft en waarvan u vindt dat deze een historische waarde hebben voor Blaricum. Gescande foto's/afbeeldingen kunt u, vergezeld van alle relevante informatie, opsturen via e-mail info@beeldbankblaricum.nl. U mag natuurlijk ook, op afspraak, langskomen op de Brinklaan 4A met originele afbeeldingen die wij voor u kunnen inscannen. Voordat tot plaatsing op BeeldBankBlaricum.nl wordt overgegaan, worden aangeleverde foto's beoordeeld op relevantie en kwaliteit.

GEVRAAGD: OUDE ADRESBOEKJES

Iedere maand ontvangen we een aantal malen een vraag over de woonplek(ken) van een persoon in een bepaalde tijd. Vaak kunnen we helpen het raadsel op te lossen. Soms ook niet. Heeft u nog oude adresboekjes die u aan de Historische Kring wilt schenken? Wij houden ons aanbevolen.

Adresboek 1930



HERMAN VAN DER HEIDEN Puinrecycling BV

HANDEL IN MENGGRANULATEN, GRIND, GROND EN ZAND.
RECYCLING VAN BEDRIJFSAFVAL, BOUW-EN SLOOPAFVAL,
GROENAFVAL EN A/B/C HOUT.

LOCATIE Randweg 4, 1272LZ Huizen
035 - 525 74 53 / 538 36 20

info@puinrecyclinghuizen.nl
WWW.PUINRECYCLINGHUIZEN.NL



Café d'Ouwe Tak

Het café is de hele week geopend. Op dinsdag t/m zondag
wordt voor u gekookt van 17.00 tot 21.30 uur.

Café d'Ouwe Tak:
Het café waar je óók kunt eten!

Eemnesserweg B13, 1261 HD Blaricum, 035-5314300, www.ouwetak.com

*‘Uw kruidenier
om de hoek’*



*Elke dag van de
week open:
maandag t/m
zaterdag van
08.00 - 21.00 uur,
iedere zondag van
12.00 - 18.00 uur*

Familie Ton • Huizerweg 8, 1261 AW Blaricum • Tel: 035-5386006

Historische Kring Blaricum

